

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Lucie Dudová

Možnosti zavedení vrstevnické mediace na české školy

Diplomová práce

Olomouc 2017

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Možnosti zavedení vrstevnické mediace na české školy vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 28. 3. 2017

Lucie Dudová

Obsah:

Seznam zkratk.....	4
Úvod	5
1. Charakteristika pojmu vrstevnická mediace	9
1.1 Pojem vrstevnické mediace	9
1.2 K procesu vrstevnické mediace	10
1.3 Historický vývoj vrstevnické mediace.....	12
1.4 Psychosociální charakteristika vrstevnické mediace	14
2. Vrstevnická mediace na území EU	18
2.1 Podpora Evropské unie při zavádění vrstevnické mediace na školách.....	18
2.2 Vrstevnická mediace ve Španělsku.....	19
2.2.1 Právní úprava vrstevnické mediace ve Španělsku	20
2.2.2 Příklady dobré praxe ze Španělska.....	22
3. Vrstevnická mediace v prostředí českých škol	26
3.1 Zákonná úprava českého školství	26
3.2 Analýza možností zavedení vrstevnické mediace na české školy	29
3.3 Příprava metodiky školní a vrstevnické mediace.....	32
3.4 Dílčí závěr k teoretické části.....	35
3.5 Orientační průzkum	36
3.5.1 Popis vzorku	36
3.5.2 Metoda průzkumu.....	37
3.5.3 Popis vlastního průzkumu	38
3.5.4 Vyhodnocení průzkumu	39
3.5.5 Dílčí závěr.....	48
Závěr.....	50
Seznam použitých zdrojů.....	52
Abstrakt	57
Seznam příloh	59

Seznam zkratek

ENCORE – European Network in Conflict Resolution

MŠMT – Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy

NPV – Národní program vzdělávání

RVP – Rámcový vzdělávací program

ŠVP – školní vzdělávací program

Úvod

Mediace je dnes v České republice již poměrně známá a užívá se jí v různých odvětvích – jde například o mediaci rodinnou či mediaci užívanou ve věcech trestní odpovědnosti mládeže. Pokud jde ale o vrstevnickou mediaci, ta v České republice prozatím příliš známá není. Jak již tedy bylo naznačeno – a jak vypovídá i samotný název práce – v textu se zaměříme na vrstevnickou mediaci. S tímto vymezením se ovšem nelze zcela spokojit, a to především vzhledem k tomu, že jak ještě bude objasněno níže, samotný pojem „vrstevnická mediace“ má ještě stále velmi širokou škálu výkladů. V naší práci budeme hovořit o vrstevnické mediaci ve školním prostředí, což stručně znamená, že jak mediátor, tak strany v konfliktu jsou osoby stejné věkové kategorie a tato mediace probíhá ve školním prostředí.

Stručně jsme si ozřejмили pojem vrstevnické mediace, nicméně je třeba ještě zúžit tematické zaměření práce. V naší práci se budeme institutem vrstevnické mediace zabývat zejména z pohledu právního, což znamená, že budeme klást důraz na postavení tohoto institutu v právním řádu a jeho možné zakotvení do právního řádu. Nicméně nelze se zabývat pouze postavením v právním řádu bez jakékoliv vazby na účelnost tohoto institutu. Budeme se tedy zabývat i příklady dobré praxe ze zahraničí a psychosociální charakteristikou vrstevnické mediace, i proto abychom neprosazovali fungování něčeho, co se prozatím v praxi neosvědčilo.

Nabízí se samozřejmě otázka, proč jsme pro práci zvolili právě toto téma. Důvodů pro výběr bylo více. Předně si myslíme, že vrstevnická mediace si zaslouží mnohem více pozornosti, než jaké se jí v současné době v České republice dostává, a to zejména díky prokazatelnému pozitivnímu vlivu, který má na školní prostředí a na studenty samotné. Dalším důvodem, který je neodmyslitelně spojen s tím prvním, byla otázka, proč takto přínosná věc nemá prozatím v České republice svoje místo, i když již v mnoha zemích funguje i desítky let. Tím dalším důvodem tedy byla jakási zvědavost, zda zavedení tohoto institutu něco brání z pohledu právního či nikoliv.

Naše práce se věnuje zejména aktuální právní úpravě vrstevnické mediace a aktuálnímu fungování institutu na konkrétním případě, který funguje v praxi. Orientujeme se tedy zejména na pozitivní právo a na současnou situaci. Nelze ovšem opomenout alespoň základní pohled do historie a teoretické vymezení institutu. Taktéž nelze uvažovat o právní úpravě vrstevnické mediace, pokud bychom ji nezhodnotili i z pohledu psychosociálního a tedy

i z hlediska jejího možného přínosu pro společnost. Jistě by totiž nebylo plně v souladu se smyslem a účelem právní úpravy zavádět institut, který nemá pro praxi přínos.

Pokud jde o geografické vymezení práce, v náznacích sice zmíníme i státy a úpravy vrstevnické mediace mimo Evropu, většinou ale zůstaneme pouze na území Evropy.

Jak již bylo zmíněno výše, vrstevnické mediaci prozatím v České republice není věnováno příliš prostoru, a to ani v odborné literatuře. Nepodařilo se nám dohledat žádnou monografii vydanou na našem území, která by se věnovala jen a pouze vrstevnické mediaci v prostředí škol, najdeme spíše jen jednotlivé kapitoly v monografiích, které se zabývají různými druhy a různým použitím mediace. Vrstevnickou mediací se zabývá ve svých publikacích Lenka Holá nebo Markéta Šauerová. Taktéž nenalezneme žádnou rozsáhlou publikaci, která by se zabývala pouze možnostmi zavedení vrstevnické mediace na školy z pohledu právního. Nepodařilo se nám dohledat ani žádný odborný článek nebo pojednání, které by se tímto tématem širokým rozsahu zabýval. Pokud se podíváme do zahraničí, tam lze dohledat mnoho odborných prací a článků s tematikou vrstevnické mediace, což lze pravděpodobně odůvodnit i menší známostí tohoto institutu v České republice. Pokud jde o zahraniční autory, vrstevnickou mediací se zabývá ve svých pracech například Richard Cohen, Nancy N. Rue či Hetty van Gurp. Lze nicméně konstatovat, že všichni tito autoři se věnují tématu vrstevnické mediace spíše z pohledu sociologického a z pohledu možného faktického fungování. Žádný z těchto autorů nevěnuje velkou pozornost právní úpravě vrstevnické mediace.

V práci užíváme několik druhů zdrojů. Vycházíme jak z tištěných tak z elektronických zdrojů. Pokud jde o tištěné zdroje, převažují monografie. V menší míře jsme užívali odborné články, a to i z toho důvodu, že jich k tomuto tématu není tak velké množství. Pokud jde o elektronické zdroje, ty jsme užívali zejména, pokud jde o zahraniční autory z důvodu jejich dosažitelnosti pouze elektronickou formou. Podkladem pro právní hodnocení tématu samozřejmě nemohou být jen články a monografie, ale je nutné vycházet i z právních předpisů ať už zákonných či podzákonných - ne jinak tomu je i v této práci. Významným zdrojem z pohledu možností zavedení vrstevnické mediace na české školy bude v této práci i průzkum, který budeme provádět celkem na šestnácti základních školách druhého stupně ve dvou krajích České republiky. V práci tedy nebudeme vycházet jen z teoretických úvah a zdrojů ale budeme čerpat i z praktického pohledu vedoucích pedagogických pracovníků.

Jak vyplývá z výše uvedeného, v práci nabídneme nejen teoretický pohled a teoretickou analýzu zavedení institutu na české školy a to zejména na základě znalostí získaných z odborných monografií, článků a právních předpisů, ale i z popisu fungování vrstevnické

mediace ve Španělsku, kde tento institut funguje již několik let. Pro celkové zhodnocení možností zavedení vrstevnické mediace v České republice bude také důležitý již zmíněný průzkum.

Pro práci je nutné definovat základní výzkumnou otázku, kdy si musíme odpovědět na to, zda existuje právní možnost pro zavedení vrstevnické mediace na druhý stupeň českých základních škol. K zodpovězení této základní výzkumné otázky bude zapotřebí si zodpovědět jednotlivé dílčí výzkumné otázky. Na ně budeme hledat odpovědi prostřednictvím zpracování jednotlivých kapitol práce. První dílčí otázkou je, co vlastně znamená pojem vrstevnická mediace, jak probíhá a jaký je její vývoj. Odpověď na tuto otázku nám vymezí předmět vrstevnické mediace v základních rysech. Další dílčí otázkou je, zda se můžeme v ohledu vrstevnické mediace nějak inspirovat na území Evropské unie či zda v této otázce nalezneme oporu přímo v politice Evropská unie. Získání odpovědi nám může poskytnout inspiraci pro možnou úpravu v České republice. Další dílčí otázkou je, jaké jsou možnosti zavedení nových institutů k podpoře vrstevnické mediace ve školní prostředí, které nám poskytuje český právní řád a jaká je v této oblasti základní právní úprava. Na základě odpovědi na tuto otázku budeme schopni analyzovat, jakým způsobem lze vrstevnickou mediaci zavést do českého školství.

Z uvedených jednotlivých dílčích otázek již plyne samotná systematika práce. Práce je členěna do tří základních částí. V první části budeme pracovat zejména s představením pojmu a jeho charakteristikou. V další kapitole nabídneme pohled do možné invence Evropské unie a také do praktického fungování vrstevnické mediace na území jednoho z členských států EU - Španělska. Ve třetí kapitole se budeme zabývat právní úpravou českého školství a teoretickou analýzou právních možností zavedení vrstevnické mediace. V práci se budeme zaměřovat na právní úpravu a právní možnosti zavedení vrstevnické mediace na druhý stupeň základních škol. V práci se nebudeme zaměřovat na druhý stupeň základních škol, které jsou nějakým způsobem specifické – nebudeme se tedy zabývat soukromými školami (tedy ani školami církevními), víceletými gymnázii, ani školami pro žáky se speciálními potřebami, a to zejména s ohledem na možný rozsah této práce. Součástí třetí kapitoly bude i orientační průzkum provedený u vedoucích pracovníků na šestnácti základních školách druhého stupně v Moravskoslezském a Ústeckém kraji, který má za cíl zjistit reálnou možnost řešení, které bude navrženo na základě teoretické analýzy právních možností zavedení vrstevnické mediace na české základní školy.

Z výše definovaných dílčích cílů práce a její struktury vyplývá hlavní cíl práce - zjistit, jaké existují právní možnosti k zavedení vrstevnické mediace na druhý stupeň základních škol v České republice.

1. Charakteristika pojmu vrstevnická mediace

V první kapitole naší práce se budeme věnovat zejména základním charakteristikám samotného pojmu vrstevnická mediace, základními principy, které vrstevnickou mediaci ovládají a představíme si i základní fáze, kterými mediace prochází. Kapitola zahrnuje také stručnou historii institutu od doby jeho vzniku. První kapitolu uzavřeme pojednáním o psychosociální charakteristice tohoto institutu.

Základním cílem první kapitoly tak je zejména seznámení se s pojmem vrstevnické mediace a jeho obsahem, jeho základním vývojem a následně také posouzení přínosu vrstevnické mediace z pohledu psychologického a sociálního.

1.1 Pojem vrstevnické mediace

Vrstevnickou mediaci můžeme vedle ostatních druhů mediace, například vedle mediace rodinné, mediace užívané v trestním řízení či mediace v obchodních věcech¹, zařadit jako institut, který slouží ke smírnému řešení konfliktů². Pro úplnost bychom tak měli začít s definicí pojmu mediace, těchto definic najdeme v odborné literatuře mnoho, my se nejvíce ztotožňujeme s touto – „*Mediace je proces založený na dobrovolné účasti stran, ve kterém prostředník (či více prostředníků) bez rozhodovací pravomoci systematicky usnadňuje komunikaci mezi stranami ve snaze umožnit stranám převzetí zodpovědnosti za vyřešení jejich sporu.*“³.

Pokud se jedná o vrstevnickou mediaci, opět můžeme říct, že jde o řešení konfliktu komunikací. Neutrální kvalifikovanou osobou je zde vrstevník stran ve sporu a cílem je i zde řešení konfliktů, přičemž se jedná konflikty vzniklé a řešené mezi vrstevníky. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že vrstevnickou mediaci nemusíme najít pouze ve škole, tak jak o ní bude pojednáno v této práci, můžeme ji nalézt naopak například i v domech pro seniory či v jiných kolektivech, kde se setkávají lidé obdobné věkové skupiny⁴.

Další pojem, který v odborné literatuře v souvislosti s vrstevnickou mediací můžeme nalézt, je pojem peer mediace, což je synonymum pro vrstevnickou mediaci ve škole. V naší práci tak můžeme a budeme užívat pojem peer mediace i vrstevnická mediace jako synonyma.

¹ Blíže viz HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a. s., 2011, s. 179–211.

² V práci ne budeme blíže zabývat teorií konfliktů a jejich dělením, blíže k tomuto pojmu viz např. PORUBCOVÁ, Jana. *Úvod do štúdií mediácie*. 1. vydání Brno: Tribun EU, 2015, s. 3–9.

³ STEFFEK, Felix. HOPT, Kalus J. *Mediation: principles and regulation in comparative perspective*. 1. vydání Oxford: Oxford University Press, 2013, s. 11

⁴ Pro účely této práce budeme dále užívat pojmu „vrstevnické mediace“, přičemž tímto je myšlena vrstevnická mediace ve škole.

Na tomto místě je také nutné oddělit ještě jeden související pojem a to mediace ve škole či školská mediace. Je nutné zdůraznit, že se nejedná o výraz totožný s vrstevnickou mediací. Pod pojmem školská mediace můžeme najít mnoho dalších poddruhů mediace – a to například v situaci, kdy proti sobě ve sporu stojí: rodič a personál ve škole, zaměstnavatel a zaměstnanec školy, učitel a učitel či žák a žák⁵. Na základě tohoto můžeme říct, že vrstevnická mediace je pouze jedním z poddruhů mediace školské a nemůžeme v žádném případě užívat tyto pojmy ve stejném významu.

Na základě výše uvedeného můžeme uvést nejdříve definici vrstevnické mediace dle Lenky Holé – „*peer mediace je mediace mezi vrstevníky, uskutečňována ve školním prostředí dětskými mediátory*“⁶. Obdobně definuje vrstevnickou mediaci i Dušana Bielešová – „*ve vrstevnické mediaci vrstevník pomáhá řešit problém z pozice třetí neutrální strany*“⁷. Pokud bychom se podívali do zahraničních článků, definice, kterou zde můžeme najít je poněkud obsáhlejší – „*Jedná se o strukturovaný proces, který vede strany v konfliktu k řešení jejich situace. Osobou, která strany vede, je kvalifikovaný vrstevník. Stranám v konfliktu je poskytována pomoc k tomu, aby nahlédly do všech aspektů problému, jsou jim poskytnuty rady tak, aby strany dospěly k vzájemné dohodě o řešení situace*“⁸. Pokud následující definice srovnáme, nepochybně najdeme několik společných znaků. Mediátorem je zde vrstevník, při znalosti tématu z nich lze vyčíst, že i tato mediace slouží k řešení konfliktů za pomoci třetí, kvalifikované strany. Pokud bychom tedy na základě uvedených definic měli vybrat základní znaky vrstevnické mediace, jsou to jednoznačně: kvalifikovaný vrstevník v pozici mediátora, školní prostředí, vrstevníci jako strany sporu, struktura procesu mediace, snaha o nalezení řešení sporu.

Základním cílem vrstevnické mediace by potom mělo být zejména zvládnutí konfliktních situací a rozvoj pozitivních sociálních vztahů a dovedností mezi vrstevníky⁹.

1.2 K procesu vrstevnické mediace

Již jsme si v základu představili pojem vrstevnické mediace a můžeme se začít zabývat jeho procesem a základními principy. Pro proces vrstevnické mediace je důležitá osoba mediátora. I zde se jedná, obdobně jako při ostatních druzích mediace, o osobu, která

⁵ BIELESZOVÁ, Dušana. *Školská mediácia riešenie konfliktov a sporov zmierovaním*. 1. vydání Bratislava: IURA EDITION, 2012, s. 14–15.

⁶ HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii...*, s. 199.

⁷ BIELESZOVÁ, Dušana. *Školská mediácia...*, s. 55.

⁸ TOLSON, Eleanor Reardon, McDONALD, Shirley, MORIARTY, Anthony, R. Peer Mediation among High School Students: A Test of Effectiveness. *Social Work in Education*. roč. 14, č. 2, s. 86.

⁹ HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii...*, s. 199.

je k tomuto úkolu náležitě vyškolená a musí mít náležité vlastnosti, kterými se ještě budeme dále zabývat v další podkapitole. Nyní se tak omezíme pouze na proces vrstevnické mediace.

Názory na konkrétní postup mediačního procesu jakož i jednotlivé názvy jednotlivých kroků se v odborné literatuře liší¹⁰, my se budeme zabývat pojetím dle Jiřího Plamínka¹¹. Toto jeho pojetí vypracováno pro mediaci obecně, ale nejlépe odpovídá v praxi zvoleným postupům vrstevnické mediace a my jej tak můžeme považovat za postup relevantní i ve vztahu k vrstevnické mediaci.

Prvním krokem je příprava na mediaci, tedy seznámení stran se základními principy, celým procesem mediace, rozdělením rolí při jednání a cílem procesu. Druhým krokem je zahájení mediace. Vedle úvodního slova zde dochází k představení stran a stanovení pravidel každého jednání. Následující fází je sběr informací, kde se mediátor snaží orientovat ve vztahu stran a možném důvodu vzniku konfliktu. Poté, co mediátor získá dostatečné znalosti o konfliktu, přichází definice témat, kde si mediátor ověří získané znalosti a závěry, na konci této fáze by strany měly vidět stejně problémy související se sporem. Poté, co si strany sporu ujasní sporná témata, následuje hledání možností¹². V této fázi není důležité nalézt hned nejlepší možné řešení ale jakýmsi brainstormingem hledat různé varianty řešení sporu. Poté, co strany najdou několik řešení situace, přichází hodnocení možností, kdy strany hodnotí přijatelnost návrhů pro jednu i druhou stranu sporu. Výstupem z této fáze je určitá syntéza původně navržených řešení. Poslední fází je formulace výsledků – častým výstupem je zde dohoda, kterou mezi sebou strany ve sporu uzavřely. Další možností je také ústní konstatování o tom, že se vztahy mezi stranami zlepšily a s aktuálním stavem jsou také spokojeny. Fází, která již nemusí probíhat za dohledu mediátora je realizace a korekce, kdy by strany měly uskutečnit závěry získané při mediačním jednání¹³.

Již známe postup, kterým se proces ubírá, na tomto místě je ale ještě důležité zmínit základní zásady, kterými se proces řídí. I zde můžeme vycházet z principů, které ovládají mediaci obecně, vzhledem k tomu, že jsou užívány totožně i v mediaci vrstevnické. V mediačním jednání platí zejména princip nestrannosti osoby mediátora, důvěrnosti mediačního jednání, dobrovolnosti stran v přístupu k mediačnímu jednání, změna soupeření

¹⁰ Odlišně např. KITLIŇSKÁ, Jana. PEER MEDIACE Generace mladých a řízení konfliktů. *Media4u Magazine*, 2013, roč. 10, č. 3, s. 34.

¹¹ PLAMÍNEK, Jiří. *Mediace nejúčinnější lék na konflikty*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a. s., 2013, s. 93 - 117.

¹² Tamtéž.

¹³ Tamtéž.

stran ve sporu a posun ke spolupráci, pochopení vzájemných odlišností stran sporu, převzetí zodpovědnosti, neutralita mediátora¹⁴.

1.3 Historický vývoj vrstevnické mediace

I přes to, že předmětem naší práce bude nadále mediace vrstevnická, nelze její vývoj zcela oddělit od vzniku a vývoje mediace jako takové. O počátcích mediace můžeme hovořit již ve starověkém Řecku, kde je prvním archontem (v překladu smírotvůrce, zprostředkovatel) zvolen Solón¹⁵. Jistě nemůžeme mluvit o tom, že již Solón praktikoval mediaci tak, jak ji známe dnes. Nepochybně z této skutečnosti ale můžeme dovodit, že mediace není nijak novým institutem, ale její různé podoby jsou lidstvu známy již po mnohá staletí. My se ale dále nebudeme nijak podrobně zabývat vzdálenou historií mediace. Pro účely práce je významnější až její novodobá historie, a to také vzhledem k tomu, že nemáme důkazy o tom, že by se vrstevnická mediace vyvíjela již od počátku se vznikem mediace. Významným mezníkem je tak pro nás a pro vývoj mediace jako alternativního způsobu řešení sporů až rok 1907, kdy byla přijata Haagská úmluva o pokojném řešení mezinárodních sporů¹⁶. Od tohoto data tak lze předpokládat, že se rozšiřuje známost institutu mediace, jak ji známe dnes. S vývojem je totiž spojené i postupné dělení do jednotlivých poddruhů mediace, které s sebou každý rozvoj zákonitě přináší.

Pokud jde o peer mediaci samotnou, první počátky peer mediačních programů můžeme najít ve Spojených státech amerických (USA) již na počátku 80. let minulého století a to i díky velké oblibě mediačních programů obecně¹⁷, v roce 1984 tak vznikla historicky první asociace zabývající se mimo jiné i vrstevnickou mediací – „*National Association for Mediation in Education*“¹⁸.

Z USA se tento institut dostal přibližně kolem roku 1982 také do Evropy, kdy ve Velké Británii vznikla „*Kingston Friends Workshop Group*“ inspirovaná programy v USA. Byla to potom *Kingston Friends Workshop Group*, která se v roce 1990 podílí na vzniku organizace „*European Network in Conflict Resolution in Education*“ (ENCORE). ENCORE měla za cíl rozšířit a podporovat vrstevnickou mediaci v celé Evropě¹⁹. V průběhu několika

¹⁴ Blíže viz HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii...*, s. 53–61.

¹⁵ HOLÁ, Lenka, MALACKA, Michal a kolektiv. *Mediace a reflexe jejích aktuálních trendů*, 1. vydání Praha: Leges, 2014, s. 35.

¹⁶ Tamtéž, s. 38.

¹⁷ COHEN, Richard. *Students Resolving Conflicts*, 2. vydání, Culver City: Good Year Books, 2005, s. 43.

¹⁸ Tamtéž, s. 44.

¹⁹ BAGINSKY, William. *Peer Mediation in the UK: a Guide for Schools* [online]. creducation.org, 2004, [citováno 29. 8. 2016]. Dostupné z <<http://www.creducation.org/resources/peermediationintheuk.pdf>>.

let tak byly organizovány konference v několika evropských státech a byl vytvořen program zahrnující základní cíle a myšlenky ENCORE. Nikdy však nebyla vytvořena strukturovaná organizace, existoval pouze seznam členů, kteří se účastnili jednotlivých konferencí. Výstupem z konferencí se pak stal hlavně program vydaný ve čtyřech jazykových mutacích zahrnující základní cíle ENCORE²⁰. V únoru roku 1997 pak byla ve Velké Británii založena další organizace – „*National Organisation of Peer Mediators*“, tato organizace už také vytvořila tříletý program peer mediace²¹. Zastřešující organizací pro různé typy mediací (i pro peer mediaci) se nakonec ve Velké Británii stala organizace „*Mediation UK*“²².

V 90. letech se tedy peer mediace rozhodně nevyvíjela pouze na území Evropy nebo Severní Ameriky, ale již tehdy oslovila i státy a kultury na jiných světadílech. Jak totiž uvádí Richard Cohen, již v polovině 90. let 20. století spolupracoval s několika lidmi z různých zemí napříč kontinenty – jako například Ghana, Argentina nebo Kyrgyzstán, kteří v té době působili v těchto zemích jako lektori peer mediačních programů²³.

Mediace se postupně šířila i do dalších zemí v Evropě a to jak zásluhou konferencí ENCORE, tak i zásluhou Červeného kříže, ten se o rozšíření peer mediace zasloužil například ve Finsku. V roce 2000 odstartoval ve Finsku projekt „*Hesan Nuorten Ääni – The voice of the Young in Helsinki*“²⁴, tento projekt zpopularizoval kromě jiného také peer mediaci. V roce 2005 finský ministr školství sestavil komisi, která měla za cíl připravit pravidla a podmínky pro podporu wellfare na finských školách, čehož mělo být dosaženo i za pomoci peer mediačních programů. Organizací, která měla peer mediaci ve Finsku zastřešovat, se stala „*Finnish forum for Mediation*“. V roce 2007 byl peer mediační program ve Finsku použit na první škole²⁵.

Poměrně brzy se vrstevnická mediace stala známou také v Chorvatsku, kde se s ní pracovalo již po vzniku samostatného státu v 90. letech 20. století. Ani Chorvatsko se nestalo výjimkou – také na tomto území vrstevnickou mediací zpočátku podporovaly zejména nejruznější nevládní organizace²⁶.

²⁰ LIEBMANN, Marian, BECKETT, GR, Curtis, a kol. *Community and Neighbourhood Mediation*, 1. vydání Londýn: Cavendish Publishing Limited, 1998, s. 35–36.

²¹ LIEBMANN, Marian. *Mediation in Context*. 1. vydání Londýn: Jessica Kingsley Publishers, 2000, s. 24.

²² LIEBMANN, Marian, BECKETT, GR, Curtis, a kol. *Community...*, s. 3.

²³ COHEN, Richard. *The State of Peer Mediation 2011 Survey* [online]. schoolmediation.com, červen 2011, [citováno 29. 8. 2016]. Dostupné z <http://www.schoolmediation.com/newsletters/2011/06_11.html>.

²⁴ Finish Forum for Mediation [online]. ssf-ffm.com, [citováno 29. srpna 2016]. Dostupné z <<http://www.ssf-ffm.com/vertaissovittelu/vanhasivu/english.html>>.

²⁵ Finish Forum for Mediation [online]. ssf-ffm.com, [citováno 29. srpna 2016]. Dostupné z <<http://www.ssf-ffm.com/vertaissovittelu/vanhasivu/english.html>>.

²⁶ PEURACĀ, Branka, VEJMEĽKA, Lucija. Non-violent Conflict Resolution in Peer Interactions: Croatian Experience of Peer Mediation in Schools. *Revista de Asistentă Socială*. 2015, roč. XIV, č. 4, s. 131–132.

Jednou z dalších evropských zemí, kde se peer mediace začala objevovat, bylo Slovinsko – místní Ministerstvo školství pobízelo školy k zavádění peer mediačních programů oficiálně od roku 2008²⁷.

Můžeme se také ještě na chvíli vrátit na americký kontinent, kde se například v Argentině začaly peer mediační programy taktéž hojně užívat. Vrstevnická mediace se sem ale dostala poněkud později, až poté, co se začala rozvíjet v Evropě. Hlavní mezník zde představovala rezoluce č. 503 ze září roku 2003, kterou byl vytvořen Národní program pro vrstevnickou mediaci a od roku 2008 se peer mediační program začal integrovat do jednotlivých školních programů²⁸.

V poslední době se začínají peer mediační programy prosazovat i v sousedním Slovensku²⁹.

Můžeme tak říct, že peer mediační programy mají dlouholetou tradici ve Spojených státech, které můžeme pokládat za kolébku tohoto institutu. Pozadu ale nezůstávají ani evropské země, v čele zejména s Velkou Británií. Lze také jednoznačně konstatovat, že s postupem let nedochází k útlumu tohoto institutu, ale naopak k jeho rozvoji a zavádění v dalších zemích.

1.4 Psychosociální charakteristika vrstevnické mediace

Pokud pojednáváme o možnostech zavedení vrstevnické mediace, je důležité také zahrnout její vliv z hlediska psychosociálního. Nelze totiž hovořit jen o právních možnostech, pokud nezvážíme i přínos a smysl z hlediska chápání vrstevníků ve škole a z hlediska možného zlepšení školního prostředí zavedením tohoto institutu.

Jak již bylo řečeno, orientujeme se v naší práci zejména na druhý stupeň základních škol, z hlediska vývojové psychologie se tak u žáků jedná o období dospívání (pubescence). V tomto období dochází u jedinců k postupnému osamostatňování od rodiny a čím dál větší význam dostávají vrstevníci dospívajícího (rodina již nedodává takovou jistotu a oporu jako v předchozích obdobích, tuto jistotu a oporu tak dospívající jedinec hledá spíše ve skupině jedinců stejné věkové kategorie). Za určitých okolností se také mohou stát vrstevníci většími neformálními autoritami než dospělí. Tento postoj může být zapříčiněn i tím, že se v tomto

²⁷ COHEN, Richard. *The State of Peer Mediation 2011 Survey* [online]. schoolmediation.com, červen 2011 [citováno 29. srpna 2016]. Dostupné z <http://www.schoolmediation.com/newsletters/2011/06_11.html>.

²⁸ *Presentación del Programa Nacional de mediación escolar* [online]. www.me.gov.ar. [cit. 10. září 2016]. Dostupné z <<http://www.me.gov.ar/construccion/mediacion.html>>.

²⁹ Viz např. BIELESZOVÁ, Dušana. *Úloha rovesníckych mediátorov – informovanie učiteľov ZŠ A. Dubčeka v Bratislave*. 5. 9. 2016 [citováno 6. září 2016]. Dostupné z <<http://www.skolska-mediacia.sk/news/o-pomoci-rovesnickych-mediatorov-pri-rieseni-konfliktov-informovanie-ucitelov-zs-a-dubceka-v-bratislave/>>.

období dospívající jedinci až demonstrativně vymezují oproti starším generacím.³⁰ Na základě výše uvedené charakteristiky věkové skupiny dospívajících se zdá více než příhodné užití vrstevnické mediace zvláště na druhém stupni základních škol, kdy se zde žáci dostávají do období dospívání a nabývají tak větší míru autority v rámci skupiny vrstevníků. Obdobný názor zastává i Jana Kitliňská když tvrdí, že pokud jde o vrstevnického mediátora, vrstevníci, kteří k němu se sporem přichází, k jeho osobě mají větší důvěru. Spoléhají se na to, že bude mít na věci podobný názor a bude se na ně dívat z podobné perspektivy, bude jim bližší i chováním a vyjadřováním³¹. O tom, že vrstevníci mají v období adolescence na jedince vliv, vypovídají i mnohé průzkumy³².

Vzhledem k tomu, že jak jsme si objasnili výše, autorita vrstevníků zde hraje důležitou roli, budeme se nyní zabývat i osobou vrstevnického mediátora a jeho schopností působit na své okolí. Markéta Šauerová k tomu uvádí, že lze vycházet z různých typů vlivů, které by vrstevnický mediátor mohl mít na své okolí – je to osobní kouzlo (charisma), znalosti, udílení odměn, potrestání a oprávněnost požadavků³³. Z tohoto výčtu vyplývá, že při výběru vrstevnického mediátora je nutné klást důraz i na jeho komunikační schopnosti tak, aby mohl efektivně působit na komunikaci stran a bylo tak možné jakési udílení odměn i trestů z hlediska umožnění nebo neumožnění komunikace a následného zlepšení atmosféry v kolektivu³⁴. Neméně důležitá bude ale také mediátorova přirozená autorita v kolektivu a v neposlední řadě taktéž jeho znalosti a jistý základní rozhled přiměřený jedincům jeho věku. Jedině pokud bude mít vrstevnický mediátor všechny uvedené dovednosti a kvality, lze předpokládat, že by mohl mít pozitivní vliv na vrstevníky a mohl by působit jako jakýsi vzor chování pro ostatní. V takovém případě, by vrstevnický mediátor také mohl efektivně vést proces vrstevnické mediace tak, aby přinesl cílené zlepšení situace ve školním kolektivu a zprostředkovatel studentům pozitivní zkušenost s řešením konfliktu smírnou cestou.

Jak bylo řečeno výše, jedním z cílů vrstevnické mediace by mělo být zvládnutí konfliktních situací – na téma pokojného zvládnutí konfliktů na podkladu použité mediace ve škole provedl již v 90. letech výzkum Hanson, jak uvádí Lenka Holá³⁵. Tento výzkum

³⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie dětství, dospělost, stáří*. 1. vydání. Praha: Portál, 2000, s. 244.

³¹ KITLIŇSKÁ, Jana. PEER MEDIACE Generace mladých a řízení konfliktů. *Media4u Magazine*, 2013, roč. 10, č. 3, s. 35.

³² Viz např. PADILLA-WALKER, Laura, BEAN, Roy, A Negative and positive peer influence: Relations to positive and negative behaviors for African American, European American, and Hispanic adolescents. *Journal of Adolescents*. 2009, roč. 32, č. 2, s. 323–337.

³³ HOLÁ, Lenka a kol. *Mediace a možnosti využití v praxi*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a. s., 2013, s. 387–388.

³⁴ Tamtéž, s. 387–388.

³⁵ HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii...*, s. 199.

měl za cíl srovnat incidenty (zejména pokud jde o násilné potyčky či urážení) na několika školách v USA před zavedením programu vrstevnické mediaci a po jeho zavedení. Již tento průzkum prokázal, že po zavedení programu došlo ke snížení počtu konfliktů násilné povahy o několik desítek procent. Obdobný názor uvádí o několik let později i Juan Carlos Torrego Seijo. Na základě podkladů získaných po zavedení vrstevnických mediací na španělských školách nelze podle něj sice říct, že by došlo ke zmenšení počtu konfliktů, ty vznikají přirozeně v každém kolektivu. Nicméně změnil se přístup k jejich řešení – silnější je snaha o nenásilnou formu řešení a snaha o dohodu³⁶. Kladné výsledky dokládá také studie provedená v roce 1992 u žáků základní školy v Minneapolis. I zde bylo prokázáno, že po zavedení vrstevnického mediačního programu došlo k poklesu počtu konfliktů, které musely být řešeny za pomoci dospělé osoby ve škole³⁷.

O pozitivním vlivu školní mediaci mluví i jiní autoři. Jak lze nalézt například v článku od kolektivu autorů Rosy Valero, Pulidy Seoane, Beatriz Molina³⁸, vrstevnická mediaci má podle jejich názoru pozitivní vliv na soužití žáků ve škole, což ale není jediným pozitivem. Žáci si z tohoto procesu odnáší důležité znalosti i do budoucího života. Podle těchto autorů se tak žáci mohou lépe učit o vzájemné komunikaci, o tom, že se konflikty dají zvládat i smírnou cestou nejen ve škole, ale i v jiném prostředí. Přínos vidí také v tom, že studenti zjistí, že pozitivní mezilidské vztahy jsou klíčem k tvorbě jakékoliv společnosti či kolektivu. Dalším pozitivním prvkem je jistě i to, že u žáků dochází k většímu rozvoji odpovědnosti za vlastní chování³⁹.

Na základě výše uvedených argumentů a odborných názorů, ale i zkušeností z praxe tak můžeme konstatovat, že vrstevnická mediaci má z pohledu psychosociálního svůj přínos a měla by mít ve školním prostředí své místo. Jak bylo prokázáno i výsledky z praxe, svůj význam má institut nejen z toho důvodu, aby zlepšil momentální soužití žáků ve škole, kdy dochází ke zmenšení počtu konfliktů s násilným podtextem. Nemalý význam má také pro budoucí život studentů, kdy se po dokončení školy budou socializovat v jiných kolektivech a řešit jiné druhy konfliktů. Také v těchto situacích ale budou moci žáci použít

³⁶ GIL, Laura, Puyol, GALACHO, Rocío, Martín. Entrevista a Juan Carlos Torrego Seijo, La mediación escolar desde el modelo integrado de mediación y tratamiento de los conflictos. *Revista de mediación*. 2010, roč. 3, č. 6, s. 48.

³⁷ JOHNSON, David W., JOHNSON, Roger T., DUDLEY, Bruce. Effects of Peer Mediation Training on Elementary School Students. *Mediation Quarterly*. 1992, roč. 10, č. 1, s. 96.

³⁸ VALERO, Rosa, Pulido, SEOANE, Gema, Martín, MOLINA, Beatriz, Lucas. La mediación como herramienta educativa para estimular el razonamiento y la comprensión social: ¿Qué se puede aprender de los propios errores?. *Revista de mediación*. 2010, roč. 3, č. 6, s. 10–21.

³⁹ Tamtéž, s. 10 - 21

nabyté znalosti o smírném řešení konfliktu a snaze o dohodu. K hledání smírnému řešení totiž budou studenti motivováni na základě dřívější pozitivní zkušenosti.

2. Vrstevnická mediace na území EU

Při tvorbě této kapitoly jsme postupně měnili její název a to zejména z toho důvodu, že původní název „Vrstevnická mediace v rámci EU“ dostatečně nevystihoval následující text. Pokud bychom ponechali původní označení, mohlo by to svádět k tomu, že by čtenář mohl od kapitoly očekávat pouze pojednání o vrstevnické mediaci ve vztahu k Evropské unii jako instituci. Náš cíl v této kapitole je ale poněkud odlišný, a to pojednat o vrstevnické mediaci nejen z pohledu Evropské unie, nýbrž i z pohledu právní úpravy vrstevnické mediace v jednom ze států na území EU.

Jak již bylo řešeno výše, několik států, které náleží do Evropské unie, již přistoupilo k zavedení vrstevnické mediace do škol. My se v následující kapitole budeme zabývat nejdříve tím, zda má přímo Evropská unie jako instituce ambici zasahovat do tohoto odvětví a určovat státům pravidla pro zavedení vrstevnické mediace či zda nechává v tomto ohledu iniciativu na jednotlivých členských státech.

Evropská unie jako významná celosvětová organizace významně ovlivňuje mnoho oblastí a není tedy jistě překvapením, že svoji roli hraje i z hlediska vrstevnické mediace. EU nezasahuje do organizace školství členských států, nelze tedy čekat existenci např. nařízení či směrnice, která by ukládala přímo zavedení tohoto institutu na školy v členských státech. Nenalezneme ale ani žádné právně nezávazné doporučení pro členské státy, kterým by EU podpořila zavedení institutu do škol. Toto ovšem neznamená, že v oblasti závazných právních pramenů intence EU z pohledu mediace zcela chybí, nejsou ovšem tak zásadní pro naši práci a bude tak o nich pojednáno pouze okrajově. EU ale disponuje jinými nástroji, kterými lze tento institut podporovat. Těmito nástroji jsou zejména nejrozličnější granty či dotační programy, a o těchto nástrojích blíže pojednáme v následující podkapitole.

Další částí této kapitoly potom je konkrétní úprava vrstevnické mediace v jednom z členských států EU – vrstevnická mediace ve Španělsku.

2.1 Podpora Evropské unie při zavádění vrstevnické mediace na školách

Pokud jde o úlohu Evropské unie týkající se mediace, můžeme se na toto podívat ze dvou různých stran, jak již bylo ostatně konstatováno výše. Tou první bude zákonná podpora při zavádění mediace, a to konkrétně schválení „*Směrnice Evropského parlamentu a Rady*

o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech“⁴⁰. Cílem této směrnice byla zejména podpora mimosoudního řešení sporů ze strany Evropské unie a snaha o vyváženost vztahu mezi mediací a občanským soudním řízením. Zde tedy můžeme spíše hovořit o podpoře mediace jako takové, směrnice ale nemá žádný podstatný vliv přímo na mediaci vrstevnickou.

Tou druhou stranou – pro vrstevnickou mediaci významnější –, kterou se budeme zabývat, jsou dotační programy poskytované EU. Konkrétně můžeme vybrat například dotační program Daphne – v současné době je vyhlášena již třetí fáze tohoto programu⁴¹. Program je zaměřen na boj proti násilí na dětech, mladistvých a ženách. Výstupem z programu jsou nejrůznější projekty s cílem předcházet násilí na výše uvedených skupinách obyvatel. Konkrétním projektem, který byl uskutečněn v rámci programu Daphne, potom je například dvouletý projekt „*ROI – Violence among children and young people: intervention programmes in schools*“. Díky tomuto dotačnímu projektu tak mohli vzniknout zejména propagační materiály s informacemi o peer mediačních programech a příručky k možnému zavedení institutu na školy⁴².

Lze tedy říct, že Evropská unie nehraje přímou roli při zavádění vrstevnické mediace do škol. V současné době nemá EU ani ambici zasahovat přímo do vzdělávacích programů a školních aktivit jednotlivých členských zemí, a to ani pokud jde o vrstevnickou mediaci. Opatření, které EU v této oblasti realizuje tak v žádném případě nemají donucovací povahu v podobě závazných právních aktů. EU má v této oblasti alespoň prozatím jen jakousi podpůrnou roli, kdy si lze v rámci dotačních programů vytvořit takový projekt, který poskytne finanční prostředky na rozvoj vrstevnické mediace i na její propagaci.

2.2 Vrstevnická mediace ve Španělsku

V následující kapitole se budeme zabývat vrstevnickou mediací v jednom z členských států Evropské unie, a sice ve Španělsku. Vrstevnickou mediací ve Španělsku budeme rozebírat nejen z pohledu právního, ale taktéž uvedeme příklady dobré praxe. Nabízí se otázka: proč jsme zvolili ze všech členských států EU právě Španělsko? Odpověď

⁴⁰ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES ze dne 21. května 2008 o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. Úř. věst. L 136, 24. května 2008, s. 3–8.

⁴¹ Vyhlášeno rozhodnutím Evropského parlamentu a Rady č. 779/2007/ES ze dne 20. června 2007, kterým se na období let 2007–2013 zavádí zvláštní program pro předcházení násilí páchanému na dětech, mladých lidech a ženách a jeho potírání a pro ochranu obětí a ohrožených skupin (program Daphne III) jako součást obecného programu Základní práva a spravedlnost. Úř. věst. L 173, 3. července 2007, s. 19–26.

⁴² Výstupem z tohoto programu je například příručka: BAGINSKY, William. *Peer Mediation in the UK: a Guide for Schools* [online]. creducation.org, 2004 [citováno 29. srpna 2016]. Dostupné z <<http://www.creducation.org/resources/peermediationintheuk.pdf>>.

je poměrně jednoduchá – Španělsko má s vrstevnickou mediací již dlouholeté zkušenosti a je postaveno na relativně podobném právním systému jako Česká republika (na rozdíl od jiných zemí EU, například Velké Británie). I přes to, že ve Velké Británii tento institut znají a používají déle, my bychom nemohli příklad z Velké Británie dostatečně použít jako podklad pro návrh právní úpravy a možnosti zavedení vrstevnické mediace v České republice, vzhledem k tomu, že právní řád Velké Británie leží na základech *common law*, výrazně odlišného systému než je právní řád České republiky.

Na úvod ještě musíme říct pár slov o právním systému Španělska. Právní systém tohoto státu je postaven na kontinentálním systému práva, jak bylo ostatně naznačeno výše. Základním pramenem práva jsou zde zákony, obyčeje a také obecné právní principy⁴³. Na pomyslném vrcholu pramenů práva z pohledu právní síly stojí Ústava a ústavní zákony. Od českého právního řádu se liší vícestupňovostí organizačního uspořádání státu, a s tím spojenou větší autonomií jednotlivých autonomních oblastí⁴⁴. Tyto autonomní oblasti mají v určitých věcech zákonodárnou pravomoc. Vedle zákonů s celostátní působností tak můžeme ve Španělsku nalézt i zákony s působností omezenou pouze na jednotlivé autonomní oblasti. Tato skutečnost nám ovšem nebude na škodu a neznamena automaticky, že bychom zkušenosti ze Španělska, pokud jde o právní úpravu vrstevnické mediace, nemohli použít i v České republice.

2.2.1 Právní úprava vrstevnické mediace ve Španělsku

Z výše uvedeného nemusí být jasné, zda organizace školství, a to včetně tvorby výukových a jiných školských programů náleží do pravomocí⁴⁵ autonomních oblastí či nikoliv. Na tomto místě je důležité říct, že autonomní oblasti mohou vykonávat samosprávu v oblasti organizace školství – zejména v případě tvorby a změny školských programů. Pokud jde o oblast školství, mohou zde autonomní oblasti vykonávat samosprávu, ale musí se držet v intencích, které jim stanoví Ministerstvo školství Španělska zákonnou normou s celostátní působností. Dále se tedy budeme zabývat nejen zákony s celostátní působností na území Španělska, ale i právními předpisy vydávanými jednotlivými autonomními územími.

⁴³ Čl. 1. zákona č. 206/1889, Código Civil, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁴ Na základě článku 66an. a článku 143an. zákona č. 311/1978, Constitución Española, ve znění pozdějších předpisů, je přiznána mimo jiné zákonodárná pravomoc pro *Cortes Generales* – Generálním kortesům. Tyto *Cortes generales* mají zákonodárnou pravomoc ve vztahu ke svojí Samosprávné oblasti – *Comunidades Autonomas*.

⁴⁵ Výčet pravomocí, které mohou samosprávné oblasti vykonávat, upravuje čl. 148 zákona č. 311/1978, Constitución Española, ve znění pozdějších předpisů.

Již známe alespoň základy právního systému Španělska a můžeme se zabývat přímo zákony, které mají vztah k vrstevnické mediaci. Již v roce 2004 byl vydán zákon „*de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género*“, (O prostředcích k předcházení násilí ve společnosti)⁴⁶. Nemůžeme hovořit o tom, že by tento zákon zaváděl přímo některý z mediačních programů – spíše představuje jakousi deklaraci principů, na kterých by měla stát španělská společnost. V Kapitole I, článku 4⁴⁷ tohoto zákona nalezneme základní principy, na kterých by mělo stát španělské školství. Vedle důrazu na respektování lidských práv a rovnoprávnost pohlaví norma klade důraz i na pokojné řešení případně vzniklých sporů – můžeme tedy konstatovat, že tento zákon pokládá jakýsi ideový základ pro pozdější mediační programy.

O dva roky později, v roce 2006, byl vydán zákon „*de Educación*“ (O vzdělávání)⁴⁸. I v tomto zákoně je kladen důraz na základní demokratické principy a svobody a vedle toho si stanovil za cíl předcházet konfliktům ve školním prostředí, případně vést žáky ke smírnému řešení konfliktů již vzniklých⁴⁹. Tuto deklaraci v podstatě již známe z předchozího zákona a může se zdát, že uvedený zákon nepřináší nic nového. Opak je však pravdou. Zákon mimo jiné hovoří o kompetencích ředitele školy a k nim řadí také povinnost poskytnout možnost mediace ve školském zařízení⁵⁰. Můžeme tedy hovořit o posunu od zákona z roku 2004, kdy již zde máme povinnost poskytnout stranám ve sporu ve školském zařízení možnost mediace. Zatím ale nemůžeme hovořit o tom, že tato povinnost znamená zavedení mediace vrstevnické – mohlo by totiž v tomto případě jít například o mediaci poskytovanou výchovným poradcem či externím mediátorem v rámci mediačních center.

Dalším obecným dokumentem, který stanovuje obecně požadavky mediace ve školním prostředí je dokument vydaný Ministerstvem školství Španělska – *Pacto social y político por la educación*. Dokument, který stanovuje cíle španělského školství pro období let 2010–2020 uvádí jako jeden z cílů zpřístupnění mediace ve školním prostředí⁵¹.

Zákony s celostátní působností tak daly školské mediaci pouze obecný rámec a zavedení institutu se ujaly autonomní oblasti. První z oblastí, která přijala právní úpravu školské

⁴⁶ Zákon č. 1/2004, *de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género*, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Zákon č. 2/2006, *de Educación*, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁹ Kapitola I článek 2.1. písm. c), zákona č. 2/2006, *de Educación*, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁰ Kapitola IV článek 132 písm. f), zákona č. 2/2006, *de Educación*, ve znění pozdějších předpisů.

⁵¹ *Pacto social y político por la educación*, s. 37 [online], [firgoa.usc.es](http://firgoa.usc.es/drupal/files/Pacto_Educacion.pdf). [cit. 20. října 2016]. Dostupné z <http://firgoa.usc.es/drupal/files/Pacto_Educacion.pdf>.

mediace, bylo Katalánsko, a to v roce 2006⁵². Zde již nemůžeme mluvit o žádné deklaraci ideje fungování školství. V normě nalezneme konkrétní požadavky na mediační programy ve školách – od základních principů, na kterých má mediace stát až po mediační dohodu, kterou strany ve sporu po úspěšné mediaci podepisují. Úprava nicméně řeší pouze mediaci školskou, kterou má za povinnost umožnit každá škola, nemusí se tedy nutně jednat přímo o vrstevnickou mediaci, vrstevnická mediace je ale jistě jedna z možností, kterou školy uplatňují.

Katalánsko bylo první ale ne poslední z autonomních oblastí, které školskou mediaci zavedlo. Následovali jej v roce 2007 Andalusie⁵³, Extremadura⁵⁴, Kastilie a Leon⁵⁵ a Asturias⁵⁶. Další autonomní oblasti se připojily v letech 2008–2011. Při prozkoumání jednotlivých úprav můžeme konstatovat, že jsou v hlavních rysech stejné a liší se spíše v detailech. Žádným z předpisů však není zavedena jen a pouze mediace vrstevnická, ale je jimi zaváděna mediace školská.

Můžeme tedy tuto podkapitolu uzavřít s tím, že základní zákonný rámec poskytly pro vrstevnickou mediaci ve Španělsku zákonné normy s celostátní působností. Konkrétní realizace potom byla dána do rukou autonomním oblastem, které již z velké části přijaly konkrétní úpravu závaznou pro školská zařízení v jejich samosprávné oblasti. Ve Španělsku tak byla vrstevnická mediace zavedena na základě zákonných norem. Tyto normy ukládají školám povinnost školskou mediaci umožnit a stanoví základní pravidla pro její fungování.

2.2.2 Příklady dobré praxe ze Španělska

Již bylo uvedeno, že vrstevnická mediace je na španělských školách praktikována již několik let, takže se již rozšířila na značnou část území státu. V následující podkapitole se nejdříve zaměříme na několik organizací, které podporují vrstevnickou mediaci ve Španělsku v konkrétních autonomních oblastech. Poté přejdeme na jeden konkrétní příklad, na němž si podrobněji rozebereme fungování vrstevnického mediačního programu.

⁵² Viz nařízení č. 279/2006, sobre derechos y deberes del alumnado y regulación de la convivencia en los centros educativos no universitarios de Cataluña, ve znění pozdějších předpisů.

⁵³ Viz nařízení č. 19/2007, por el que se adoptan medidas para la promoción de la Cultura de Paz y la Mejora de la Convivencia en los centros educativos sostenidos con fondos públicos, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁴ Viz nařízení č. 50/2007, por el que se establecen los derechos y deberes del alumnado y normas de convivencia en los centros docentes sostenidos con fondos públicos de la comunidad autónoma de Extremadura, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁵ Viz nařízení č. 51/2007, por el que se regulan los derechos y deberes de los alumnos y la participación y los compromisos de las familias en el proceso educativo, y se establecen las normas de convivencia y disciplina en los centros educativos de Castilla y León, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁶ Viz nařízení č. 249/2007, por el que se regulan los derechos y deberes del alumnado y normas de convivencia en los centros docentes no universitarios sostenidos con fondos públicos del Principado de Asturias, ve znění pozdějších předpisů.

První organizací, kterou se budeme zabývat je *La Fundacion Mediaria*. Tato organizace byla zřízena samotnou autonomní oblastí⁵⁷, jejím cílem je zejména podporovat a propagovat mediaci ale i jiné formy smírného řešení sporů⁵⁸. Organizace působí od roku 2009 a plní zejména informační a propagační funkci – pořádá semináře či konference, vydává informační materiály o mediaci. Nezaměřuje se pouze na mediaci školskou či vrstevnickou, ale propaguje mediaci jako formu řešení sporů – o školské mediaci nicméně také přináší informace⁵⁹.

Další organizací, která působí na španělském území, je například *Asociación de Mediación y Pacificación de Conflictos de Castilla-La Mancha*⁶⁰. Ani zde však nemůžeme hovořit o organizaci, která by podporovala nebo se zabývala přímo mediací vrstevnickou, ale opět se zabývá obecně mediací jako prostředkem řešení sporů. Obdobně jako organizace předešlá, i tato plní zejména informační funkci.

Na těchto dvou případech můžeme ilustrovat, že každá z autonomních oblastí, si zřizuje svoji organizaci, která se mediací zabývá, i když můžeme říct, že cíl jejich činnosti je shodný – podpora a rozvoj mediace.

Výše uvedené organizace se zabývají velmi širokým okruhem záležitostí, můžeme ale najít i jednu organizaci, která se zabývá užším okruhem zájmu. Jedná se o organizaci *Asociación de Mediación Educativa*, jež se věnuje mediaci v prostředí škol. Není zaměřená pouze na mediaci vrstevnickou, ale mimo jiné také nabízí kurzy pro vrstevnické mediátory. Můžeme tak říct, že nenalezneme ve Španělsku organizaci, která by se zabývala pouze mediací vrstevnickou, nalezneme ale organizaci, jejímž hlavním zájmem je mediace školská⁶¹.

Nyní bychom se měli zabývat konkrétním procesem mediace, jak je praktikován na španělských školách. K tomuto nám dokonale poslouží právně nezávazné podklady vypracované vládou autonomní oblasti País Vasco⁶². Tento podklad detailně popisuje jednotlivé kroky, které je třeba absolvovat na cestě k zavedení mediace ve škole. Dokument

⁵⁷ Vznik na základě zákona č. 10/2005, de Fundaciones de la Comunidad Autónoma de Andalucía, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁸ Více informací viz oficiální internetové stránky organizace [online]. fundacionmediara.es, [cit. 20. října 2016]. Dostupné z <<http://www.fundacionmediara.es/index.php/la-fundacion>>.

⁵⁹ Bližší informace viz např. Memoria de Actividades, [online]. fundacionmediara.es, 2011, [cit. 20. října 2016]. Dostupné z <<http://www.fundacionmediara.es/index.php/area-de-comunicacion/publicaciones>>.

⁶⁰ Více informací viz oficiální internetové stránky organizace [online]. Mediacon.es, [cit. 20. října 2016]. Dostupné z <<http://www.mediacon.es/#>>.

⁶¹ Více informací viz oficiální internetové stránky organizace [online]. mediacioname.org, [cit. 20. října 2016]. Dostupné z <<https://www.mediacioname.org/formacion.html>>.

⁶² *Cómo poner en marcha, paso a paso, un programa de mediación escolar entre compañeros/as, Gobierno Vasco, departamento de justicia y administración pública*. [online], eskolabakegune.euskadi.eus [cit. 20. října 2016]. Dostupné z <http://www.eskolabakegune.euskadi.eus/c/document_library/get_file?uuid=a03764ed-f2bc-4947-9871-22db2c0e8e14&groupId=2211625>.

se zabývá souhrnně mediací školskou, my z něj vybíráme pouze části, které se věnují mediaci vrstevnické. Hned v úvodním ustanovení o zavedení mediace do školy se v dokumentu uvádí, že hlavní iniciativa leží na škole a je tak zejména na ní, jaká bude podoba tohoto programu. Základním krokem k zavedení mediačního programu je tak najít konsenzus v rámci školy o tom, jak by mediační program měl vypadat a jak bude probíhat. Další fází představuje ustanovení osoby, která bude na dodržování programu dohlížet a bude jej řídit. V případě, že odpovědná osoba má vypracován detailní plán programu a jsou zajištěny i ostatní organizační věci týkající se zavedení programu, je možné přikročit k fázi, kdy budou žáci informováni o mediačním programu, načež je možné spustit výběr mediátorů⁶³. Při výběru by odpovědná osoba měla zejména hodnotit, zda je žák v kolektivu respektovaný, zda je iniciativní, zda má chuť pomáhat ostatním, snad nejdůležitějším předpokladem ale je, zda má zájem o funkci mediátora. Pokud je žák vybrán jako kandidát na mediátora, je také nezbytné získat souhlas jeho rodičů, bez něj by jakákoliv další aktivita byla nemyslitelná vzhledem k tomu, že žák prozatím není plně svéprávný. Nyní, když jsou vybráni kandidáti, přechází se k samotnému školení mediátorů. Obsahem školení jsou základní informace o druzích konfliktů, proces mediace včetně jeho základních principů a předmětu, dále analýza konfliktu, způsoby komunikace, proces mediace, cíle mediace, odpovědnost mediátora a jeho funkce v kolektivu školy⁶⁴. Samozřejmě je školení vedeno v teoretické i praktické rovině. Dalším krokem je opětovná informační kampaň napříč školou s cílem oznámit žákům, že již jsou jim mediátoři k dispozici.

Konečně se tak může rozběhnout samotný mediační program. Nyní dochází k jakémusi rozdělení či dvojímu pojetí samotné vrstevnické mediace. V prvním případě je možná jakási neformální vrstevnická mediace, která je řešena přímo na místě konfliktu, v případě, že mediátor zpozoruje konflikt například o přestávce či ve školní jídelně, může se nabídnout k vyřešení tohoto konfliktu⁶⁵. V takovém případě je proces výrazně zkrácen a je o něm poté pouze učiněna krátká poznámka ve vedené evidenci o proběhnutých mediačních jednáních a není zde ani sepsována žádná mediační dohoda. Ve druhém případě, který se může uplatňovat jak na základních školách tak i vyšších stupních škol⁶⁶, je proces, kdy strany sporu přichází za vedoucím mediačního projektu ve škole s tím, že zde existuje konflikt a oni mají zájem na jeho řešení. V zásadě tak v tomto případě platí, že jako první přijímá informace

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Naproti tomu neformální vrstevnická mediace se uskutečňuje pouze na základních školách a nikoliv již na vyšších stupních škol.

o konfliktu osoba, která je za mediační program odpovědná⁶⁷. Tato osoba zjistí pouze základní informace k tomu, aby mohla posoudit, zda je tento případ vhodný pro vrstevnickou mediaci⁶⁸. Po těchto vstupních informacích už se může rozběhnout samotný proces mediace, který není v ničem odlišný od mediace, jak ji známe v jiných odvětvích⁶⁹ a jak byl již podrobně popsán výše. Poslední fází procesu je evaluace, která slouží jako zpětná vazba nejen odpovědné osobě, ale i mediátorům samotným k možnému zlepšování mediačního procesu. Jednou z mnoha škol, která zařadila mediační program v této formě, jak bylo popsáno výše, je škola Hirukide Jesuitinak⁷⁰, nacházející se na území oblasti País Vasco.

Jak již bylo uvedeno, tyto pokyny vypracované vládou autonomní oblasti País Vasco jsou právně nezávazné. I přes právní nezávaznost těchto pokynů se jimi školy řídí a dle našeho názoru jsou jim také užitečné vzhledem k tomu, že školám velmi usnadňují práci s tvorbou pravidel pro fungování mediačního programu. Obdobným materiálem jako jsou ve Španělsku tyto pokyny, by dle našeho názoru, mohla být v České republice metodika vypracovaná Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (či jiným orgánem státní správy) – o tomto nástroji pojednáme blíže v následující kapitole.

⁶⁷ *Cómo poner en marcha, paso a paso, un programa de mediación escolar* [online]. eskolabakegune.euskadi.eus, [cit. 20. října 2016]. Dostupné z <http://www.eskolabakegune.euskadi.eus/c/document_library/get_file?uuid=a03764ed-f2bc-4947-9871-22db2c0e8e14&groupId=2211625>.

⁶⁸ V případě, že by se jednalo například o trestný čin, pravděpodobně by odpovědná osoba tento konflikt do procesu vrstevnické mediace nezařadila.

⁶⁹ PLAMÍNEK, Jiří. *Mediace nejúčinnější lék na konflikty...*, s. 93–113.

⁷⁰ Viz ocenění získané školou za tento mediační program [online], premio.fad.es [cit. 20. října 2016]. Dostupné z <<http://premio.fad.es/phocadownload/2014/Comisionesautonomicas/PaisVasco/CategoriaA/2137-A-PaisVasco.pdf>>.

3. Vrstevnická mediace v prostředí českých škol

Konečně se v této práci dostáváme do prostředí škol v České republice. Nutno ovšem podotknout, že než se budeme zabývat přímo samotnou vrstevnickou mediací, je nutné se podívat na systém českého školství, abychom si pak lépe mohli rozebrat právní možnosti zavedení vrstevnické mediace na české školy.

Jak bude pojednáno níže, systém českého školství spočívá v rozdělení do několika typů škol a základních stupňů škol. V následující podkapitole je toto dělení popsáno. Pro další práci se ale budeme zabývat zejména druhým stupněm základních škol vzhledem k tomu, že jak bude také popsáno níže, v České republice se již objevila jistá snaha o implementaci vrstevnické mediace, a to právě na školách základních – konkrétně na druhém stupni základních škol. Také je nutné zdůraznit, že se nebudeme zabývat speciálními školami ani jinými druhy škol pro žáky s různými poruchami učení či různými typy handicapu, vzhledem k tomu, že je k těmto žákům zapotřebí speciálního přístupu a není možné v rozsahu této práce obsáhnout i tuto problematiku. Taktéž se v této práci nebudeme zabývat úpravou církevních škol, protože i pro tyto školy platí jistá specifika, které není možné zcela v práci obsáhnout; výše uvedené platí i pro školy soukromé, kterými se tedy taktéž zabývat nebudeme.

3.1 Zákonná úprava českého školství

Prostředí českého školství, pokud mluvíme o jeho organizaci, upravují zejména tyto zákony – zákon o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)⁷¹, zákon o pedagogických pracovnících⁷², zákon o vysokých školách⁷³ a zákon o výkonu ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních⁷⁴. Vedle zákonů pak tuto oblast samozřejmě upravují i jednotlivé vyhlášky Ministerstva školství ČR (MŠMT) a interní předpisy, které MŠMT vydává (zejména metodické pokyny či metodické návody⁷⁵).

Budeme se dále zabývat zejména školským zákonem, tj. hlavním rámcem, který určuje organizaci českých škol. Školský zákon stanoví základní systém vzdělávacích zařízení –

⁷¹ Zákon č. 561/2004Sb., o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.

⁷² Zákon č. 563/2004Sb., o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů.

⁷³ Zákon č. 111/1998Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁴ Zákon č. 109/2002Sb., o výkonu ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁵ Dále budeme pro tento typ dokumentů v práci používat označení metodika

tu tvoří školy a školská zařízení⁷⁶.

Pokud se jedná o školy, ty školský zákon rozděluje na mateřské, střední, základní, konzervatoře, vyšší odborné, základní umělecké a jazykové⁷⁷.

Vedle škol rozlišuje školský zákon i školská zařízení, kterými se rozumí zařízení, která poskytují nebo doplňují služby škol či zajišťují např. ústavní výchovu⁷⁸. Školská zařízení se dále dělí na různé typy, pro nás budou významná školská zařízení pro zájmové vzdělávání, jejichž tvorbu školský zákon umožňuje⁷⁹.

Vedle samotné organizační struktury českého školství se dále budeme věnovat i obsahové stránce vzdělávání. Pokud jde o programy, které jsou závazné pro jednotlivé (nejen) základní školy a školský zákon je zavazuje dodržovat⁸⁰, jedná se o: Národní program vzdělávání, Rámcový vzdělávací program a Školní vzdělávací program.

Národní program vzdělávání (dříve označovaný také Bílá kniha) zveřejňuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR⁸¹. Program má za cíl formovat vládní strategii v oblasti vzdělávání, přičemž tato strategie má odrážet celospolečenské zájmy a dává konkrétní podněty k práci škol. Aktuálně platným Národním programem vzdělávání je Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015-2020⁸² (NPV).

Zatímco NPV je společným dokumentem pro všechny stupně vzdělávacího systému, pokud jde o Rámcové vzdělávací programy (RVP), ty jsou samostatné pro každý jednotlivý stupeň⁸³. Tyto Rámcové vzdělávací programy si kladou za cíl stanovit základní obsah pro curriculum jednotlivých vzdělávacích stupňů.

Posledním z těchto tří základních dokumentů je Školní vzdělávací program (ŠVP). Množství ŠVP odpovídá počtu škol v České republice vzhledem k tomu, že tento program si každá ze škol tvoří sama. Nelze ovšem říct, že by tento program mohl být vytvořen

⁷⁶ § 7 odst. 1 zákona č. 561/2004Sb., o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁷ § 7 odst. 3 zákona č. 561/2004Sb., o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁸ § 7 odst. 4, tamtéž.

⁷⁹ § 111 an., tamtéž

⁸⁰ § 3 an., tamtéž.

⁸¹ Předtím je tento program projednán s odbornými organizacemi, odborovými orgány a kraji, poté je předán k projednání vládě, vláda jej pak předkládá ke schválení Poslanecké sněmovně a Senátu – viz § 3 odst. 1 zákona č. 561/2004Sb., o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů.

⁸² *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015-2020*. [online]. msmt.cz, [cit. 21. prosince 2016]. Dostupné z <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-a-rozvoje-vzdelavaci-soustavy-3>>.

⁸³ Pro základní vzdělávání je závazný Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání z roku 2005 (včetně změn z roku 2007).

jakkoliv, musí samozřejmě odpovídat mimo jiné požadavkům stanoveným v Národním programu vzdělávání i Rámcovým vzdělávacím programem.

Vedle základní právní úpravy a základních programů závazných pro obsah výuky existují také metodické pokyny a metodické návody MŠMT⁸⁴, které se vztahují vždy pouze ke konkrétní věci – např. přijímacímu řízení. Neupravují tedy širší okruhy otázek týkajících se školství či školních programů, ale zpravidla pouze jednu konkrétní věc a mohou tak být v tomto ohledu konkrétnější oproti výše zmíněným dokumentům.

Dalším významným bodem pro naši práci je pravomoc MŠMT, na základě které může vyhlášovat a řídit pokusné ověřování nových metod ve vztahu k obsahu, formám či organizaci vzdělávání, k tomu ho zmocňuje ustanovení §171 odst. 1 školského zákona⁸⁵. Samozřejmě je vždy nutné stanovit po jak dlouho dobu a za jakých podmínek bude toto pokusné ověřování trvat. K tomuto ověřování potom nedochází na všech školách, kterých se má změna týkat, ale je vybrán pouze vzorek škol z daného okruhu, tzv. pilotních škol, na kterých toto zkoumání a ověřování fungování změny probíhá. Na základě vyhodnocených výsledků těchto zkoušek se poté změna zavádí plošně či nikoliv.

Až do této doby jsme se zabývali pouze výukou. Nesmíme ale zapomínat na školská zařízení pro zájmové vzdělávání – tedy vzdělávání v rámci volnočasových aktivit, které nepochybně do školního prostředí taktéž patří. Toto vzdělávání upravuje školský zákon⁸⁶ a provádí jej vyhláška MŠMT⁸⁷. Podzákonná úprava umožňuje základním školám tvorbu⁸⁸ mimo jiné tzv. školních klubů⁸⁹. Tyto školní kluby mají být určeny přednostně pro žáky druhého stupně základních škol. Základním cílem klubu pak má být tvorba zařízení, které žáky naučí využívat volný čas. Školní klub může vzniknout jako samostatný subjekt nebo jej může vytvořit ředitel školy jako součást školy⁹⁰. Pro zájmové vzdělávání, a tedy ani pro školní kluby, není vydán Rámcový vzdělávací program, to ovšem neznamená, že by školní kluby neměly povinnost tvorby školního vzdělávacího programu. Pro zpracování

⁸⁴ Kompetenci k tvorbě metodických pokynů dává jednotlivým odborům MŠMT Příloha č. 1 k Organizačnímu řádu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (č. j. MSMT-30913/2015-2). [online]. msmt.cz, [cit. 21. prosince 2016]. Dostupné z <http://www.msmt.cz/uploads/Organizacni_rad_a_organizacni_schema/OR_MSMT_20._10._2016_Priloha_1.pdf>.

⁸⁵ §171 odst. 1 zákona č. 561/2004Sb., o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁶ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁷ Vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 74/2005Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁸ Zákonná úprava umožňuje i tvorbu jiných typů školských zařízení, ty ale nejsou podstatné pro účely naší práce a proto jim není věnována další pozornost.

⁸⁹ §6an. Vyhlášky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 74/2005Sb.

⁹⁰ ŠTEFFLOVÁ, Jaroslava. Čím se řídí školní družiny a kluby. *Učitelské noviny*, 2005, roč. 4, č. 7, s. 6.

tohoto školního vzdělávacího programu se potom uplatní podmínky stanovené v §5 školského zákona⁹¹. Tento klub může mít různou formu – příležitostná vzdělávací či zájmová činnost, pravidelná výchovná/vzdělávací/zájmová činnost či využití otevřené nabídky spontánních činností. Forma činnosti, základy fungování klubu, organizace klubu, přijímání členů jsou upraveny jednotlivým školním vzdělávacím programem a vnitřním řádem klubu. Pokud jde o pravidelnou zájmovou činnost, vžilo se pro tuto formu školního klubu označení tzv. zájmový kroužek.

Z výše uvedeného tak plyne, že pro obsahovou náplň ať již výuky nebo tzv. zájmového kroužku, má škola vždy povinnost vypracovat školní vzdělávací program, který obsahuje základní osnovu znalostí a dat, která by si student měl z této výuky či ze zájmového kroužku odnést. Přičemž pokud jde o školní vzdělávací program pro výuku, je škola při jeho tvorbě vázána RVP a NPV. Pokud je vypracováván ŠVP pro zájmový kroužek, je škola při jeho tvorbě vázána pouze obecnými obsahovými náležitostmi stanovenými ve školském zákoně, konkrétní žáky získané znalosti a náplň zájmového kroužku je ale ponechána na zvážení školy.

3.2 Analýza možností zavedení vrstevnické mediace na české školy

Již víme, jak je české základní školství v základech organizováno a čím se řídí výukový obsah. Jak bylo uvedeno výše, MŠMT má pravomoc organizovat školství v rámci vydávání podzákonných předpisů a metodik, které jsou pro základní školy závazné. V případě, že se uvažuje o inovaci v rámci školství, má také MŠMT možnost tuto inovaci nejdříve zkušebně zavést pouze na vybraných školách. Z předchozích kapitol taktéž víme, že již byl prokázán pozitivní vliv vrstevnické mediace na chování žáků a taktéž jsme si popsali, z jakých zkušeností ze Španělska bychom mohli vycházet.

Vzhledem k tomu, že jsme tedy získali všechny potřebné teoretické podklady, můžeme přistoupit k samotné analýze právních možností zavedení vrstevnické mediace na české školy.

V zásadě se budeme v dalším textu zabývat třemi variantami, které nám vyplynuly z analýzy právní úpravy českého školství a taktéž analýzy fungování vrstevnické mediace ve španělském školství. Dále tedy budeme podrobněji rozebírat a analyzovat možné zavedení zákonné povinnosti vrstevnické mediace – tedy cestu, kterou zvolilo Španělsko. Vedle této první možnosti se ale také budeme zabývat alternativou implementace vrstevnické mediace přímo do výuky. Poslední z variant, kterou budeme zkoumat, bude zavedení vrstevnické

⁹¹ §5 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, ...

mediace formou školního klubu. U každé z možností zvážíme pozitiva i negativa a v závěru kapitoly na základě těchto úvah zvolíme řešení, které se dle níže uvedených argumentů zdá dle našeho názoru nejlepším.

Jako první varianta se tedy nabízí změna školského zákona, kdy by do tohoto zákona byla vložena pro školy povinnost umožnit žákům přístup k vrstevnické (případně školní) mediaci. Vzhledem k tomu, že lze předpokládat pouze strohou úpravu a strohou povinnost pro zavedení vrstevnické mediace v zákoně, následně by bylo pravděpodobně vhodné vydání některého z podzákonných předpisů MŠMT či vydání metodiky (ať již vypracované MŠMT, jiným orgánem státní správy nebo získané na základě veřejné zakázky) ke konkretizaci fungování tohoto institutu. Dalším krokem by pak bylo možné stanovit pilotní školy, ve kterých by byl proveden test fungování tohoto programu na základě vypracované metodiky. Dle výsledků tohoto testu by potom bylo možné zavést program vrstevnické mediace plošně na druhém stupni základních škol v České republice⁹². Tato varianta by se shodovala s mechanismem, který zvolilo Španělsko, kdy by povinnost umožnit školní mediaci jakož i základní pravidla jejího fungování byla dána zákonem. Lze ovšem předpokládat, že procedura by ale byla velmi zdoluhavá a náročná zejména vzhledem k délce zákonodárného procesu, k čemuž je nutné připočítat i dobu pro vypracování metodik a taktéž dobu testování na pilotních školách. Hlavním negativem by tedy zde pravděpodobně byla délka procesu. Pozitivem by naopak byla povinnost plošného zavedení vrstevnické mediace.

Další možností by bylo zařadit vrstevnickou mediaci do výuky, zde by bylo nutné zařadit ji do Rámcového vzdělávacího programu a následně tedy i do ŠVP jednotlivých škol. Ve výuce by se tak žáci dozvíдали základní informace o vrstevnické mediaci. Těžko si lze ovšem představit, že by samotný proces mediace probíhal přímo ve výuce. Jednak by tato možnost byla pravděpodobně nerealizovatelná z pohledu časového, nicméně došlo by dle našeho názoru taktéž k porušení některých základních zásad mediačního jednání. V případě, že by mediační jednání probíhalo ve výuce, byla by porušena zásada neveřejnosti jednání a taktéž důvěrnost, která by mezi stranami jednání a mediátorem měla být vždy zachována. V tomto případě tak ve variantě vidíme spíše samá negativa. Jediným pozitivem by snad mohlo být to, že se o vrstevnické mediaci dozví dostatečný objem informací opravdu všichni žáci a nikoliv jen omezený vzorek jedinců, který by se zajímal o nové věci z vlastní iniciativy. Jistou modifikací by mohla být varianta, která by do výuky nezasahovala tak výrazným způsobem. Tou by mohla být pouze jakási informační kampaň, pokud

⁹² Samozřejmě není vyloučeno zavedení institutu i na ostatních stupních vzdělávání, to ale není předmětem této práce.

jde o možnost využití mediace na škole a základní informace o jejím fungování – ať již ve formě jednorázových přednášek či formou informačních nástěnek v prostorách školy, jak je to ostatně i úspěšně praktikováno ve Španělsku. Samotné školení mediátorů i mediační proces by potom i v tomto případě mohl probíhat v rámci zřízeného školního klubu, stejně jak bude ještě rozebráno níže. Tato možnost se tak jeví jako méně náročná finančně, ale také příhodnější z toho důvodu, že by nemuselo dojít ke změně RVP ani jednotlivých ŠVP a byla by tak rychleji a praktičtěji proveditelná.

Poslední variantou je forma školního klubu. Jak již bylo řečeno výše, tento školní klub může mít stálou povahu, tedy může probíhat v pravidelných intervalech, ale může mít i povahu jednorázové akce. Jeví se jako příhodné užít formu klubu pokud jde o proces vrstevnické mediace, kdy by se do klubu studenti začlenili pouze na omezenou dobu trvání jejich mediačního jednání. Na každé ze škol by tak byla ponechána iniciativa jak konkrétně mediační program vytvořit a jak jej realizovat formou ŠVP. Ostatně povinnost tvorby ŠVP pro školní klub ukládá školský zákon⁹³ - pomocí školního vzdělávacího programu a vnitřního řádu škola určí, jak budou žáci do tohoto zájmového kroužku přijímáni, jakým způsobem bude probíhat jeho organizace a co bude jeho náplní. Zde by tak odpadla jakákoliv dlouhá doba, která by byla potřeba ke změně zákonné úpravy. Také by zde nedocházelo k porušování zásad mediačního jednání. Jediným negativem by mohla být jakási nezkušenost škol v této oblasti. Pro správnou funkci této varianty by tak dle našeho názoru byla nezbytná alespoň metodická pomoc ze strany MŠMT.

Prozatím jsme řešili pouze informace o vrstevnické mediaci a taktéž mediační jednání. Důležité je ovšem taktéž školení vrstevnických mediátorů. Zde se nám nabízí dle našeho názoru pouze jediná možnost a to tzv. zájmový kroužek, do kterého by se mohl přihlásit omezený počet kandidátů na vrstevnické mediátory a v rámci tohoto zájmového kroužku by tak mohla probíhat příprava pro danou funkci. I zde je nám ovšem jako nezbytná jeví metodická pomoc ze strany MŠMT.

Z výše uvedeného tak vyplývá, že by bylo možné zavedení vrstevnické mediace tzv. shora, kdy by došlo k jejímu zavedení na základě zákona a následně upřesnění například metodickými pokyny MŠMT či jinou metodickou pomocí ze strany ministerstva. Nicméně i v případě, že by MŠMT ani zákonodárce nebyl v této oblasti nijak aktivní, školy samotné by mohly k zavedení vrstevnické mediace přikročit formou zájmových aktivit mimo výukový rámec. Nemusíme se tak inspirovat například ve Španělsku, kdy k zavedení těchto programů

⁹³ Viz §5 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.

bylo vydáno několik zákonných předpisů. Můžeme jít i cestou, kdy si institut postupně osvojí jednotlivé školy a jejich vlastní iniciativou tak dojde k postupnému zavedení mediace na území České republiky. Tato varianta by dle našeho názoru byla nejsnáze proveditelná, takže bychom ji doporučili pro praxi. Doporučovali bychom ale i její částečnou kombinaci, pokud jde o jakousi informační kampaň s variantou druhou. Navrhovali bychom tedy alespoň částečné zavedení vrstevnické mediace do výuky – byť i formou jednorázových přednášek bez nutnosti změny závazných výukových plánů.

Čistě z pohledu právního zde tedy je možnost zavedení vrstevnické mediace na druhý stupeň základních škol v České republice⁹⁴, a to formou zájmového kroužku pro školení mediátorů, popřípadě školního klubu pro samotná mediační jednání. Tento závěr budeme ale nadále podrobovat zkoumání, kdy budeme jeho praktickou proveditelnost ověřovat orientačním dotazníkovým šetřením.

3.3 Příprava metodiky školní a vrstevnické mediace

Jak již bylo řečeno, Česká republika, respektive její organizační složka, podnikla první kroky k zavedení vrstevnické mediace. Na tomto místě ovšem je nutné říct, že ač jistá snaha o zavedení tohoto institutu již byla, její první fáze byla neúspěšná. My se jí ale budeme zabývat zejména proto, že i když tato snaha nebyla úspěšná ve fázi první, v dalším kole veřejné nabídky se již podařilo veřejnou zakázku realizovat za zcela totožných podmínek.

Úřad vlády České republiky, odbor pro sociální začleňování vyhlásil v roce 2013 veřejnou nabídku „*Vzdělávací a výzkumné aktivity kampaně proti rasismu a násilí z nenávisli v letech 2014-2016*“⁹⁵. Tato veřejná zakázka byla vypsána na zajištění služeb v různých oblastech, část čtvrtá této veřejné zakázky pak byla vypsána pro „*Vzdělávací aktivity pro žáky a pedagogické pracovníky na školách v Ústeckém a Moravskoslezském kraji – příprava metodiky školní a vrstevnické mediace, vzdělávací kurzy*“. Předmětem této části veřejné zakázky měla být tvorba metodiky pro pilotní školy druhého stupně základních škol a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií prozatím pouze v Moravskoslezském a Ústeckém kraji, na jejímž základě mělo být v první fázi vyškoleny dvacet školních mediátorů a osmdesát mediátorů vrstevnických. Tým, který měl zajišťovat školení a chod mediačního programu měl být složen alespoň ze tří lektorů (požadováno bylo vysokoškolské

⁹⁴ Samozřejmě si také uvědomujeme, že by tato změna s sebou přinesla i finanční náklady na školení mediátorů, zajištění prostor a náklady na personál, nicméně toto není předmětem této práce a proto se tímto nadále nebudeme detailněji zabývat.

⁹⁵ Blíže viz *Zadávací dokumentace Úřadu vlády České republiky*, č. j. 18094/2014-ASZ [online]. zakazky.vlada.cz, [cit. 25. října 2016]. Dostupné z <https://zakazky.vlada.cz/document_download_1219.html>.

vzdělání v pedagogickém oboru), odborného garanta (s vysokoškolským vzděláním v pedagogickém, psychologickém nebo komunikačním oboru), metodika (vysokoškolsky vzdělaného ve výše uvedených oborech) a mediátora (taktéž vzdělaného vysokoškolsky v daných oborech)⁹⁶. Vzhledem k daným předpokladům upozorňujeme, že v době, kdy byla veřejná zakázka zadána, v Moravskoslezském kraji byl registrován pouze jediný mediátor, který by splňoval všechny podmínky zakázky, a ve vztahu k celému území České republiky byli takoví mediátoři registrováni pouze čtyři⁹⁷, což samo o sobě mohlo předpovědět možný neúspěch snahy o vypracování metodiky.

Vzhledem k tomu, že byl tento projekt vyhlášen jako veřejná zakázka, bylo nutné splnit kritéria zákona o veřejných zakázkách⁹⁸. K tomu, aby byla vyhodnocena a následně i zadána veřejná zakázka tak mimo jiné bylo nutné, aby se do výběrového řízení o zakázce přihlásil více než jeden účastník (a tedy byla podána více než jedna nabídka)⁹⁹. Pro tuto část veřejné zakázky byla podána pouze jedna nabídka a to od spolku Liga lidských práv¹⁰⁰, tato obálka s nabídkou tak v souladu s §71 odst. 6 zákona o veřejných zakázkách¹⁰¹ nemohla být otevřena.

Pro účely této práce se nám podařilo získat podklady od Ligy lidských práv, které osvětlují, jak by měl proces peer mediace na školách probíhat, v následujícím textu tak můžeme nastínit, jak by tento proces měl vypadat. Z pochopitelných důvodů ochrany know-how ovšem nemůžeme popsat proces až do detailů.

Nabídka předložená Úřadu vlády v rámci veřejné zakázky měla za cíl vyškolit 80 vrstevnických mediátorů z deseti tzv. pilotních škol, proces školení peer mediátorů měl být rozdělen do několika bloků a měl trvat zhruba čtyři měsíce, přičemž toto školení mělo probíhat formou zájmového kroužku. Žáci měli v tomto procesu získat základní znalosti o typech konfliktu, mediačních principech, roli mediátora, procesu mediace, uzavření mediační dohody a samozřejmě i o specifickém postavení vrstevnické mediace. Na tomto místě je nutné rovněž zdůraznit, že by proces vrstevnické mediace neměl na škole fungovat

⁹⁶ Viz *Odůvodnění veřejné zakázky* [online]. zakazky.vlada.cz, [cit. 25. října 2016]. Dostupné z <https://zakazky.vlada.cz/document_download_1224.html>.

⁹⁷ Viz *Dodatečná informace č. 4 a 5 k zadávacím podmínkám nadlimitní veřejné zakázky na služby „Vzdělávací a výzkumné aktivity kampaně proti rasismu a násilí z nenávisli v letech 2014-2016“*, č. j.: 18094/2014-ASZ [online]. Zakazky.vlada.cz, [cit. 25. října 2016]. Dostupné z <https://zakazky.vlada.cz/contract_display_467.html>.

⁹⁸ Zákon č. 137/2006Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů (již byl zrušen zákonem č. 134/2016Sb. o zadávání veřejných zakázek).

⁹⁹ Viz §84 odst. 1 písm. e), tamtéž.

¹⁰⁰ Písemná zpráva zadavatele č. j. 18094/2014-ASZ, [online]. Zakazky.vlada.cz, [cit. 25. října 2016]. Dostupné z <https://zakazky.vlada.cz/document_download_1509.html>.

¹⁰¹ Viz §71 odst. 6 zákona č. 137/2006Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů.

osamoceně, nýbrž ve spolupráci s mediací školní, kdy by školní mediátor měl poskytovat podporu a pomoc mediátorům vrstevnickým. Předkladatelé také v návrhu kladou důraz na nutnost zajištění vhodných prostor pro vrstevnickou mediaci, informovanost žáků ve škole o mediaci školské i vrstevnické a v neposlední řadě i na možnost jakési duševní očisty pro vrstevnické mediátory s ohledem na zatížení, které by na ně mohla funkce mediátora klást¹⁰².

Návrh Ligy lidských práv, který máme k dispozici, se zabývá zejména školením vrstevnických mediátorů, nezabývá se ale už tím, jak by měl probíhat samotný proces peer mediace. Omezuje se pouze na dvojí rozdělení jednání. První je ta, kde je potřebná okamžitá intervence, kdy lze předpokládat, že se zde bude jednat o zjednodušenou vrstevnickou mediaci, jak je užívána ve Španělsku pouze na základních školách. Vedle toho dokument rozlišuje i klasické mediační jednání, kde lze předpokládat opět obdobné rozčlenění fází mediačního jednání, tak jak jej známe z jiných odvětví mediace a jak o nich bylo pojednáno výše¹⁰³.

Z uvedeného tedy plyne, že se zde nabízí možnost vydání metodiky, která bude upravovat postup při školení vrstevnických mediátorů i samotný proces vrstevnické mediace. Dále tento dokument Ligy lidských práv poukazuje na možnost školení vrstevnických mediátorů formou tzv. zájmového kroužku, tak jak jsme to navrhovali také my, na základě analýzy právních předpisů.

Vzhledem k neúspěchu prvního pokusu o vytvoření metodiky byla Úřadem Vlády vypsána veřejná zakázka nová, tuto veřejnou zakázku se nám podařilo dohledat až na samotném konci psaní práce. V denním tisku jsme totiž dohledali článek o projektu, který testuje vrstevnickou mediaci na několika pilotních školách. Na základě tohoto novinového článku¹⁰⁴, se nám posléze podařilo dohledat i kompletní dokumentaci k této nové veřejné zakázce. Tato nová zakázka si kladla naprosto stejný cíl za naprosto stejných podmínek jako zakázka předchozí, tedy školení vrstevnických mediátorů a příprava metodiky pro zavedení vrstevnické mediace do českých základních škol. Tato v pořadí druhá veřejná zakázka úspěšně vstoupila do fáze realizace uzavřením smlouvy ze dne 18. 8. 2016 o zajištění vzdělávacích aktivit pro žáky a pedagogické pracovníky na školách v Ústeckém

¹⁰² Viz Návrh konceptu školení 80 (peer) vrstevnických mediátorů vypracovaný Ligou Lidských práv, veřejně nedostupné.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Viz Příloha č. 4 k diplomové práci

a Moravskoslezském kraji se sdružením AISIS¹⁰⁵. Smlouva předpokládá školení peer mediátorů, za stejných podmínek, jako je vyžadovala předchozí zakázka Úřadu Vlády a v současné době již probíhá testování zpracovávané metodiky na několika pilotních školách ve výše uvedených krajích. Na tomto místě je nutné dodat, že smlouva nehovoří o právní formě, kterou by měla být vrstevnická mediace do škol zavedena. Ve vztahu k vrstevnické mediaci se zaměřuje pouze na zajištění školení vrstevnických mediátorů a vypracování metodiky pro implementaci vrstevnické mediace do škol.

3.4 Dílčí závěr k teoretické části

Teoretická část práce vymezila předmět vrstevnické mediace, popsala jeho průběh i historii. Na základě poznatků z teoretické části můžeme konstatovat, že přínos vrstevnické mediace byl již doložen i na praktických zkušenostech v jiných státech. Analýzou části právního řádu, která upravuje náplň školních vzdělávacích programů a organizaci školství, jsme došli k závěru, že implementace vrstevnické mediace do školního prostředí by byla možná. Dále jsme potvrdili, že na podkladě teoretických znalostí právního řádu se zdá být nejprůhodnější zavedení vrstevnické mediace formou školního klubu a zájmového kroužku, a to pokud jde o školení vrstevnických mediátorů, ale i samotnou vrstevnickou mediaci. Možnost provést školení vrstevnických mediátorů formou zájmového kroužku se jeví jako nejvhodnější i z hlediska návrhu konceptu školení vrstevnických mediátorů zpracované Ligou lidských práv. Informace pro žáky se jeví jako nejprůhodnější zprostředkovat většinově mimo výuku, tak aby nezasahovaly zejména časově do její náplně. Pro podporu škol při zavedení vrstevnické mediace by bylo zřejmě vhodné zpracování metodiky (podpořené MŠMT či jiným orgánem státní správy), která by školám poskytla základní oporu, při zavedení vrstevnické mediace. Dle našeho názoru bychom se tak mohli v tomto ohledu inspirovat ve Španělsku, kde dokument obdobný této metodice zpracovali taktéž orgány veřejné moci. Naopak dle našeho názoru není nutný vznik specializovaných organizací, které se zaměřují na vrstevnickou či školskou mediaci a její podporu, jak je tomu ve Španělsku. Dle našeho názoru, by tvorba takové organizace byla nadbytečná, vzhledem k tomu, že jak bylo doloženo výše, již existují spolky, které se vrstevnickou mediací zabývají (např. Liga lidských práv či spolek AISIS). Tyto závěry teoretické části nyní budeme ověřovat formou průzkumu v empirické části práce.

¹⁰⁵ Viz smlouva o zajištění vzdělávacích aktivit pro žáky a pedagogické pracovníky na školách v Ústeckém a Moravskoslezském kraji s občanským sdružením AISIS [online]. zakazky.vlada.cz, [cit. 20. února 2017]. Dostupné z <https://zakazky.vlada.cz/document_download_2831.html>.

3.5 Orientační průzkum

Cílem průzkumu bylo zejména ověřit naše závěry z teoretické části práce a zjistit reálný pohled na zavedení vrstevnické mediace. Ověřovali jsme tedy, zda lze realizovat vrstevnickou mediaci formou školního klubu (zájmového kroužku), také jsme chtěli prověřit ochotu škol, respektive vedoucích pedagogických pracovníků, k zavedení vrstevnické mediace do praxe a v neposlední řadě i zjistit názor na ochotu žáků vrstevnickou mediací využívat. Za tímto účelem jsme tedy vytvořili dotazník, který jsme po předchozí dohodě rozeslali vedoucím pracovníkům vybraných základních škol v Moravskoslezském a Ústeckém kraji, tak jak je popsáno níže.

3.5.1 Popis vzorku

V naší práci jsme při výběru vzorku záměrně vybírali školy, které se nachází v Moravskoslezském a Ústeckém kraji. Dotazník pro průzkum byl zaslán vedoucím pracovníkům na celkem 16 škol v těchto dvou krajích. Kompletní seznam škol vybraných k průzkumu přikládáme v Příloze č. 3 práce. Při volbě vzorku jsme tedy kladli důraz na to, aby byl vyvážený poměr mezi městskými a obecními školami a taktéž na to, aby byl vyvážený poměr mezi školami z obou krajů. Vybírali jsme pouze základní školy, nikoliv gymnázia ani nijak speciálně zaměřené školy z toho důvodu, že pouze tímto typem škol jsme se zabývali v předchozí části práce. V návaznosti na toto kritérium jsme v průběhu tvorby práce museli změnit původně zvolený vzorek, vzhledem k tomu, že v tomto původně zvoleném se nacházela jedna církevní škola, kterou bylo třeba nahradit. Pro průzkum jsme tedy zvolili následujících osm základních škol z Ústeckého kraje - Základní škola Lenešice; Základní škola Klášterec nad Ohří; Základní škola, Most, Vítězslava Nezvala 2614; Základní škola T. G. Masaryka Štětí; Základní škola Jaroslava Pešaty, Duchcov; Základní škola Velké Březno; Základní škola Dolní Podluží; Základní škola Horní Beřkovice. V Moravskoslezském kraji byly vybrány tyto školy – Základní škola Doubrava; Základní škola Vojtěcha Martínka Brušperk; Základní škola, Dobrá; Základní škola Háj ve Slezsku; Základní škola Ostrava-Kunčičky; Základní škola Krnov; Základní škola Nový Jičín, Komenského 68; Základní škola Holčovice. Při výběru škol pro průzkum jsme nebrali v potaz pohlaví ani věk vedoucích pracovníků školy, vzhledem k tomu, že při výběru nebylo možné určit, zda se vyplňování dotazníků v dané škole ujme zástupce ředitele/ředitelky či ředitel/ředitelka samotní. Kritérium pohlaví a věku zástupců školy tak pro nás nebylo při výběru významné.

Při stanovování výběru vzorku jsme původně zvažovali i průzkum přímo mezi žáky základních škol, abychom reálně zjistili jejich snahu k potencionálnímu využívání vrstevnické mediace. Tuto variantu jsme ovšem nezvolili zejména z toho důvodu, že takto zvolený výzkumný vzorek a toto zkoumání by šlo za hranice naší práce, kdy bychom se příliš odchýlili od zaměření práce na právní aspekty. Taktéž by průzkum v takovémto rozsahu byl nad výzkumné možnosti autora práce a nemohl by tak být zpracován dostatečně kvalitně.

3.5.2 Metoda průzkumu

Pro průzkum byla zvolena kvantitativní metoda. Průzkum tedy probíhal formou dotazníku, který byl zaslán vedoucím pracovníkům vybraných základních škol. Do dotazníku bylo zahrnuto celkem osm otázek, s kombinací otevřených i uzavřených odpovědí. První otázka (*tj. Je podle vás vrstevnická mediace přínosná pro řešení konfliktů mezi žáky ve škole?*) byla důležitá zejména pro smysl a účel vrstevnické mediace, chtěli jsme tedy zejména zjistit, zda ve vrstevnické mediaci vidí vedoucí pracovníci škol nějaký smysl, pokud by to tomu tak totiž nebylo, lze si těžko představit, že by byla vrstevnická mediace z jejich strany jakkoliv podporovaná.

Druhou otázkou (*tj. Myslíte si, že by žáci byli ochotni hlásit se do funkce vrstevnických mediátorů? Prosím zdůvodněte.*) jsme zjišťovali ochotu žáků k vrstevnické mediaci. Vzhledem k bezprostřednímu kontaktu, který pedagogičtí pracovníci se studenty mají, jsme se domnívali, že takto mohou tito pracovníci relevantně odhadnout chování studentů.

Třetí otázka (*tj. Myslíte si, že by žáci využívali vrstevnickou mediaci? Prosím zdůvodněte.*) souvisí s otázkou druhou, cílem tak byla i zde snaha zjistit, zda by studenti byli ochotni vrstevnickou mediaci využít.

Čtvrtá otázka (*tj. Bylo by podle vás vhodné zahrnout informace o vrstevnické mediaci do výuky některého z předmětů? Prosím zdůvodněte.*) směřovala zejména na ověření námi výše navržené varianty, pokud se týká zahrnutí informací o vrstevnické mediaci do výuky. Cílem tak bylo zejména zjistit, zda je tato námi navržená varianta reálně proveditelná.

Pátá otázka (*tj. Jakým způsobem by podle vás bylo možné realizovat školení pro vrstevnické mediátory i samotnou vrstevnickou mediaci?*) měla za cíl ověřit námi navržený závěr, pokud se týká zavedení vrstevnické mediace formou školního klubu (zájmového kroužku). Cílem tak bylo zjistit, zda se tato forma bude pedagogickým pracovníkům taktéž zdát nejlepší či zda je podle nich lepší zvolit jiné řešení.

Šestá otázka (*tj. Jakou podporu byste uvítal/a, pokud byste se rozhodl/a vrstevnickou mediaci na vaší škole zavést?*) v dotazníku měla svůj význam, zejména pokud jde o námi

navrženou metodickou podporu ze strany MŠMT. Tato otázka tak měla za cíl ověřit, zda by školy nějakou pomoc při zavádění vrstevnické mediace uvítali a případně jakou formou by se tak mělo stát.

Sedmou otázkou (tj. *Je podle vás potřebné, aby povinnost zavedené vrstevnické mediace byla školám dána ze zákona?*) jsme ověřovali, zda je podle pedagogických pracovníků potřebné vrstevnickou mediaci zavádět zákonnou povinností. Tímto jsme si tak chtěli ověřit správnost naší teorie, že zákonná povinnost k zavedení vrstevnické mediace není nutně nezbytná.

Osmá otázka (tj. *Uvažoval/a byste o zavedení vrstevnické mediace, pokud by škole zákonná povinnost nevyplývala?*) je propojena s otázkou předchozí. Chtěli jsme si zejména ověřit, zda by školy o vrstevnické mediaci uvažovaly i dobrovolně, i pokud by zde nebyla žádná zákonná povinnost k jejímu zavedení.

3.5.3 Popis vlastního průzkumu

Přípravu pro průzkum jsme započali na přelomu října a listopadu roku 2016. Ve spolupráci s vedoucí práce jsme vytvořili otázky pro průzkum. Poté jsme vytvořili seznam škol pro průzkumný vzorek, který jsme museli zrevidovat, tak jak již bylo popsáno výše. Ve druhé polovině listopadu jsme započali s oslovováním jednotlivých škol ze vzorku. Vzhledem k tomu, že školy byly roztrženy po celém území obou krajů, nebylo v našich silách sjednat si na školách osobní schůzku. Zvolili jsme tedy nejdříve formu telefonického kontaktu. Na každou školu jsme nejdříve zavolali. Vzhledem k tomu, že jsme vyžadovali kontakt přímo s některým z vedoucích pracovníků, nepodařilo se nám mluvit se všemi během jediného dne. Všechny školy se nám tak podařilo oslovit až na přelomu listopadu a prosince 2016. Ze všech 16 oslovených škol nám přislíbilo vyplnění dotazníku 15 oslovených pracovníků. Tyto jsme tedy kontaktovali prostřednictvím emailu, kde jsme jim vedle dotazníku¹⁰⁶ zaslali i průvodní dopis¹⁰⁷. Jediným pracovníkem, který si nepřál zaslání dotazníku, byl ředitel ZŠ Velké Březno. Ovšem i přesto, že zbývající pracovníci přislíbili vyplnění dotazníku, v dohodnutém termínu (14 dní od obdržení dotazníku), nám byly zaslány zpět pouze tři dotazníky. Rozhodli jsme se tedy o opětovný kontakt vedoucích pracovníků s tím, že pokud by potřebovali k vyplnění dotazníků více času, mohou dotazník zaslat později. Tento kontakt jsme již provedli jen formou emailu. Po tomto upomenutí se nám zpět ozvali již pouze dva pracovníci s odůvodněním, že se problematikou nezabývali a s tím, že nemají

¹⁰⁶ Viz Příloha č. 2 práce

¹⁰⁷ Viz Příloha č. 1 práce

k vyplnění čas. Zbývající pracovníci se již ani neozvali. Na začátku ledna ovšem ještě přišly vyplněné poslední dva dotazníky. Celkem tedy z 16 dotazníků a přislíbených 15 vyplnění jsme mohli vyhodnotit pouze pět z nich.

Vzhledem k tomu, že pouze pět vrácených dotazníků jistě není dostatečný vzorek pro širší základ průzkumu, zvažovali jsme rozšíření zkoumaného vzorku. Tuto variantu jsme ale po konzultaci s vedoucí práce, přibližně v polovině prosince 2016, nezvolili. Hlavním důvodem bylo i to, že jsme toho názoru, že i takto malá návratnost dotazníků má jistou vypovídací hodnotu. Jsme toho názoru, že příčinou pro takto malou návratnost dotazníků může být i velká zátěž, která je kladená na vedoucí pracovníky škol. Z tohoto důvodu jsme tedy nerozšiřovali vzorek, vzhledem k tomu, že si myslíme, že na jiných školách by tato zátěž na vedoucí pracovníky nebyla menší a ani tito jiní pracovníci by tak neměli na vyplnění dotazníku dostatečnou kapacitu. Tato zahlcenost se jistě dá pochopit, nicméně minimálně zarážející je dřívější příslib, který jsme od pedagogických pracovníků dostali. Vzhledem k tomu, že byla návratnost dotazníků takto malá a zkoumaný vzorek relativně úzký, nezařadili jsme průzkum do samostatné kapitoly práce.

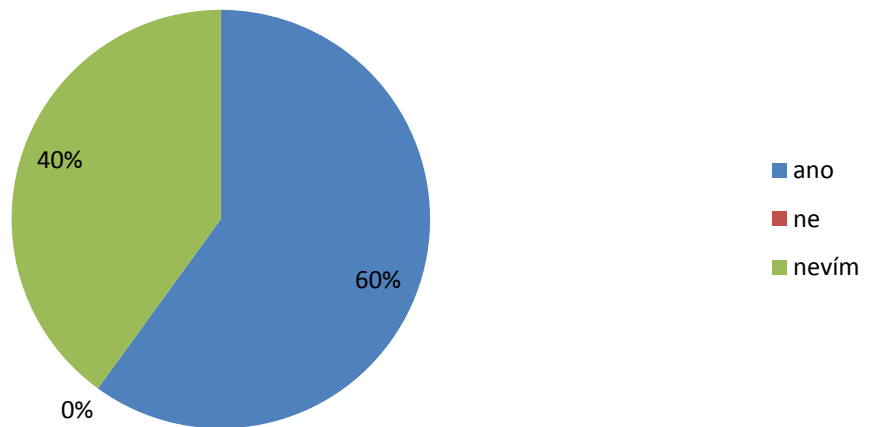
3.5.4 Vyhodnocení průzkumu

Jak již bylo naznačeno výše, budeme vyhodnocovat průzkum, kde vzorek činí pět dotazníků. Základní hypotézy, které budeme v následující části práce ověřovat, jsou tyto:

- Většina respondentů se domnívá, že vrstevnická mediace může být přínosná a studenti ji budou využívat.
- Většina respondentů by zvolila jako formu realizace vrstevnické mediace školní klub a požadovala by metodickou pomoc ze strany MŠMT.

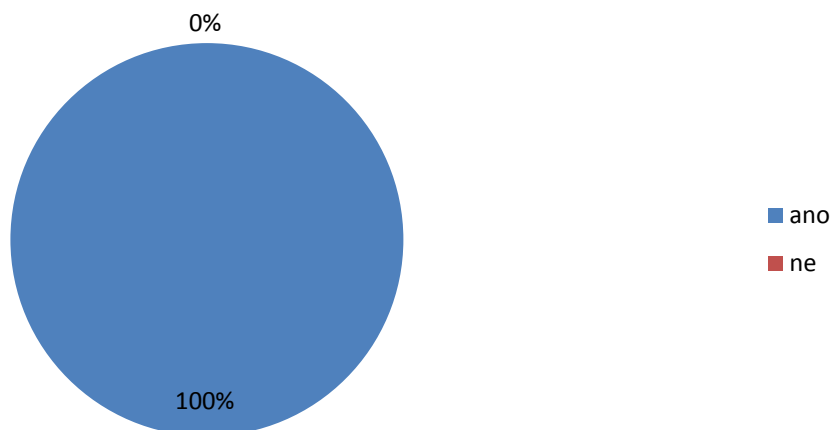
Níže tedy budeme vyhodnocovat odpovědi na jednotlivé otázky.

1. Je podle vás vrstevnická mediace přínosná pro řešení konfliktů mezi žáky ve škole?

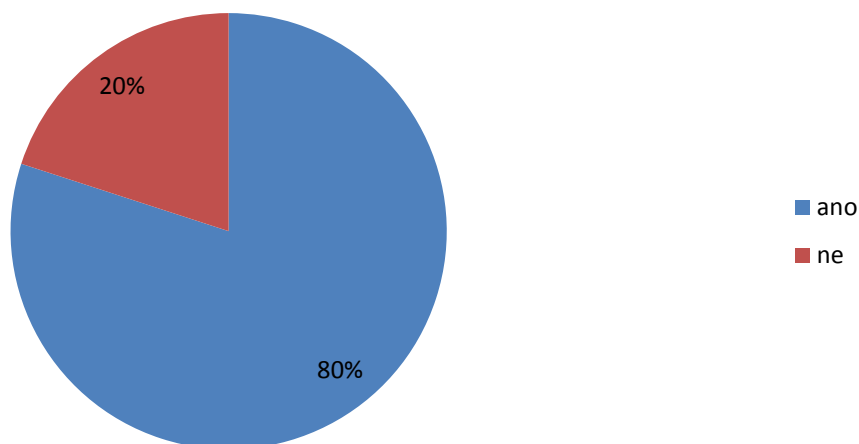
První otázka měla vztah k první hypotéze. Z odpovědí jednoznačně vyplývá, že ani jeden z respondentů se nekloní k možnosti, že by vrstevnická mediace neměla být přínosná. 40% respondentů nemá na tuto otázku jednoznačnou odpověď a většina z dotázaných (60%) odpověděla kladně – prisuzují tak vrstevnické mediaci pozitivní vliv.

**2. Myslíte si, že by žáci byli ochotní hlásit se do funkce vrstevnických mediátorů?
Prosím zdůvodněte.**

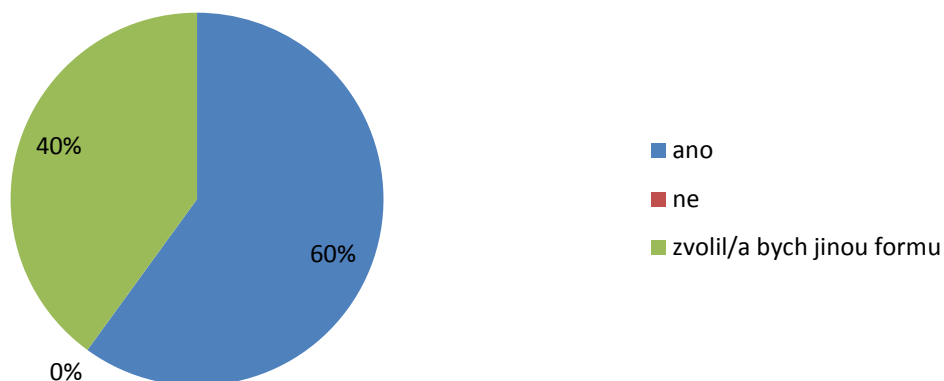
Druhá otázka se vztahovala k první hypotéze. Při vyhodnocení této otázky jsme vypočítali kladnou odpověď ve 100% dotazníků. Částečně se ovšem lišilo odůvodnění každé z těchto kladných odpovědí. Respondenti uváděli zejména tyto důvody pro to, že by studenti byli ochotni hlásit se na funkci mediátora – někteří ze žáků rádi řeší spory jiných; ochotní by žáci byli pouze za podmínky, že by jim bylo vše dostatečně vysvětleno; motivací zejména pro žáky z vyšších ročníků by mohla být zvědavost; žáci by byli ochotni zejména proto, že jsou schopni vcítit se do pozice jiného a správně argumentovat.

**3. Myslíte si, že by žáci využívali vrstevnickou
mediaci? Prosím zdůvodněte.**

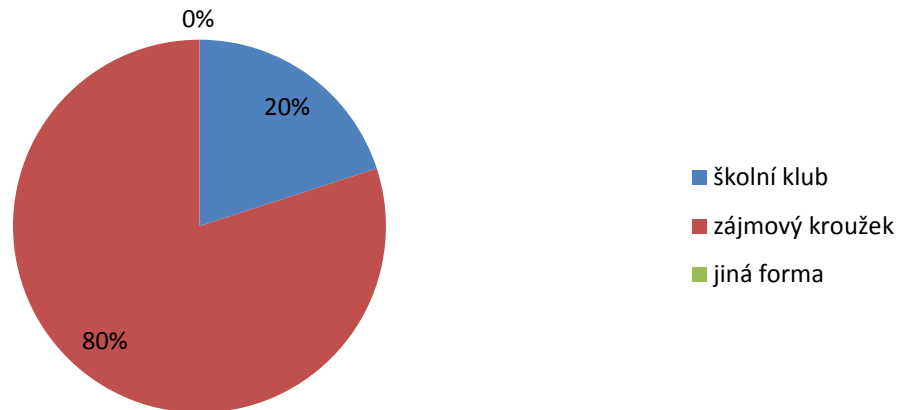
Taktéž třetí otázka se vztahovala k první hypotéze. V odpovědích na třetí otázku jsme našli zápornou odpověď pouze ve 20% případech a to s tím odůvodněním, že žákům by vrstevnická mediace připadala „divná“. V ostatních dotaznících byla odpověď kladná z těchto důvodů – v případě vhodného odůvodnění ze strany pedagogů; pokud by v tom žáci viděli přínos; důvodem pro využití by mohla být i důvěra k vrstevníkům.

4. Bylo by podle Vás vhodné zahrnout informace o vrstevnické mediaci do výuky některého z předmětů? Prosím zdůvodněte.

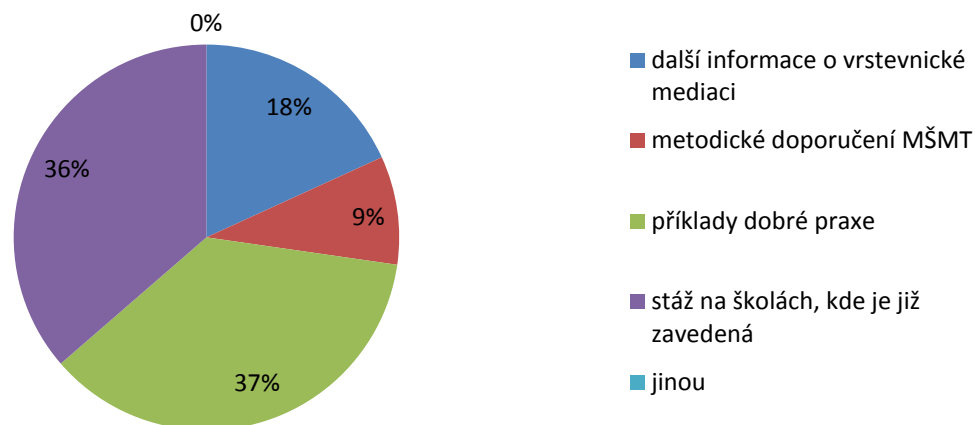
Čtvrtá otázka se vztahovala k hypotéze druhé. Respondenti ve čtvrté otázce neoznačili ani jednou odpověď zápornou. V 60% případů zvolili možnost pro to, aby byly informace zahrnuty přímo do výuky. Zejména z toho důvodu, že prozatím vrstevnická mediace není v povědomí dětí ani rodičů. Taktéž bylo navrženo, aby tyto informace byly zahrnuty do některého ze společenskovedních předmětů. Ve 40% zvolili respondenti jinou formu pro podání informací o vrstevnické mediaci – zejména formu třídnické hodiny či pouze pro zájemce s tím, že jedinou možností v rámci hodin by byla výuka OV, což si dle respondenta těžko lze představit.

5. Jakým způsobem by podle Vás bylo možné realizovat školení pro vrstevnické mediátory i samotnou vrstevnickou mediaci?

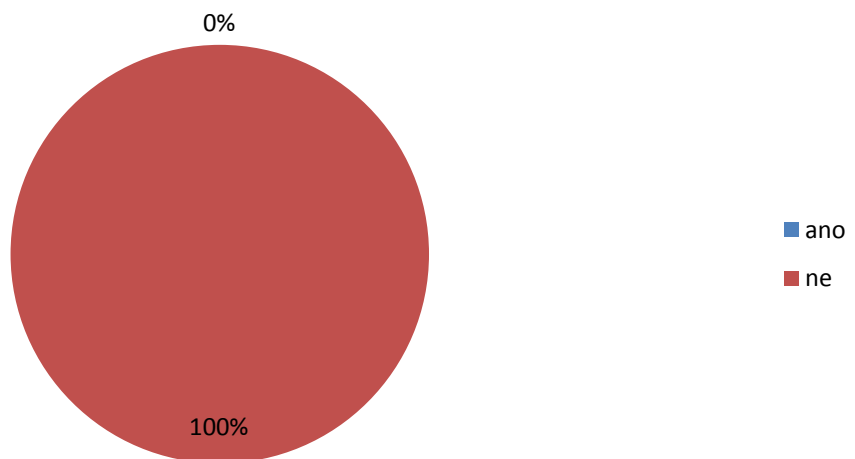
Otázka číslo pět se vztahovala k druhé hypotéze. V této otázce 20% z dotázaných zvolilo formu školního klubu, pro možné zavedení vrstevnické mediace do školy. Většina (80%) z dotázaných zvolilo pro vrstevnickou mediaci formu zájmového kroužku. Žádný z dotázaných potom nezvolil poslední variantu – jinou formu pro zavedení vrstevnické mediace.

6. Jakou podporu byste uvítal/a, pokud byste se rozhodl/a vrstevnickou mediací na vaší škole zavést?

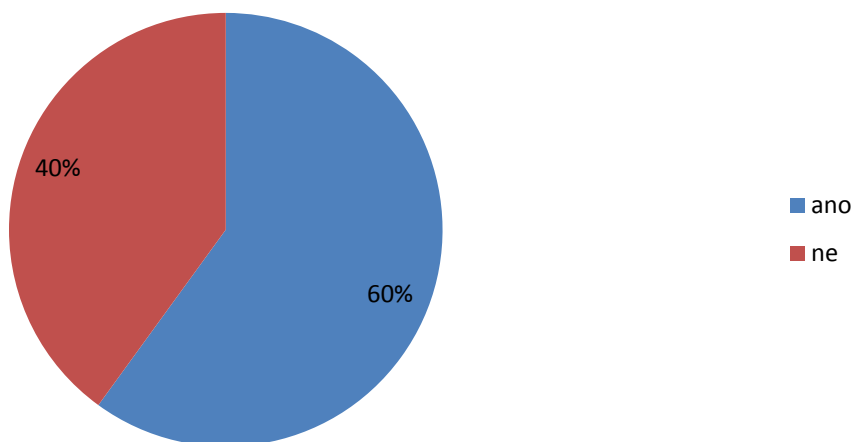
Tato otázka se vztahovala k druhé hypotéze. V šesté otázce byla respondentům dána možnost vybrat více nabízených odpovědí, na rozdíl od otázek ostatních, kde bylo možné vybrat pouze jednu z nabízených odpovědí. Respondenti zde nejčastěji vybrali možnost, kdy by jim byly poskytnuty příklady dobré praxe (37%) a také stáž na školách, kde již je vrstevnická mediace zavedená (36%). V 18% případů by pedagogičtí pracovníci uvítali více informací o vrstevnické mediaci. V 9% případů pedagogičtí pracovníci zvolili možnost metodických doporučení MŠMT. Zde tedy vidíme rozpor v tom, že vedoucí pedagogičtí pracovníci upřednostňují jiné varianty než je metodická podpora ze strany MŠMT. Může se tedy zdát, že orgány státní správy neberou ohled na názor vedoucích pedagogických pracovníků při zavádění vrstevnické mediace do praxe.

7. Je podle Vás potřebné, aby povinnost zavedené vrstevnické mediace byla školám dána ze zákona?

V této otázce jsme ověřovali zejména názor vyslovený v předchozí části práce – a to, že zákonná povinnost pro zavedení vrstevnické mediace není nutná. Na tomto našem názoru se shodli všichni respondenti, pouze v jednom z případů bylo v záporné odpovědi doplněno, že by zákon mohl stanovovat pouze možnost, aby vrstevnickou mediací školy využívaly.

8. Uvažoval/a byste o zavedení vrstevnické mediace, pokud by škole zákonná povinnost nevyplývala?

Tato otázka směřovala k ověření druhé hypotézy. Odpovědi na poslední otázku byly poměrně vyrovnané, nicméně stále převažuje negativní názor na zavedení vrstevnické mediace. I přes to, že na počátku dotazníku se respondenti shodli, že by vrstevnická mediace mohla být přínosná, prozatím převládá mezi respondenty názor, že by o zavedení vrstevnické mediace neuvažovali, pokud by jim zákon tuto povinnost neuložil – tuto variantu zvolilo 60% respondentů. 40% respondentů by o zavedení vrstevnické mediace uvažovalo i pokud by zde zákonná povinnost pro její zavedení nebyla.

3.5.5 Dílčí závěr

Orientačním průzkumem, který jsme provedli, jsme prověřili několik hypotéz a závěrů, které jsme vyslovili na základě analýzy v teoretické části práce. I přes to, že jsme si vědomi, že provedený průzkum nereprezentuje nijak široký okruh vedoucích pedagogických pracovníků a představitelů základních škol ve zmíněných krajích, dle našeho názoru může alespoň nastínit možný pohled pedagogických pracovníků na případnou snahu o zavedení vrstevnické mediace na základní školy.

Na základě provedeného průzkumu tak můžeme říct, že se pedagogičtí pracovníci taktéž ztotožňují se závěrem, že by vrstevnická mediace mohla mít pro žáky přínos. Můžeme tak konstatovat, pokud jde o první hypotézu, že tato byla správná a tedy, že se většina respondentů domnívá, že vrstevnická mediace může být přínosná a studenti ji budou využívat. Další závěr, který můžeme na základě této části vyslovit je, že by pravděpodobně nebylo příliš vhodné začleňovat vrstevnickou mediaci do výuky, ale naopak zvolit námi navrženou formu zájmového kroužku (případně obecněji formou školního klubu). Posledním faktem, který můžeme z dotazníků dovodit je, že i přes to, že pedagogičtí pracovníci nepovažují za nutné vrstevnickou mediaci zavádět jako povinnou na základě zákona, na druhou stranu by bez této zákonné povinnosti neuvažovali o jejím využití na škole. Toto tvrzení se zdá být spíše protichůdné a víceméně zarážející i s ohledem na to, že se respondenti shodli na pozitivním vlivu, který by vrstevnická mediace mohla ve školním prostředí mít. Zde se tedy pravděpodobně nabízí možnosti dalšího zkoumání - čím může být tato neochota způsobena a jak ji lze případně odstranit.

Na základě výsledků tohoto průzkumu můžeme také polemizovat o výstupu z veřejné zakázky, která je realizovaná spolkem AISIS, jak jsme ji popsali v teoretické části práce. Jedním z výsledků této veřejné zakázky má totiž být metodika, která má posloužit školám při zavádění vrstevnické mediace. Na podkladě našich zjištění, ale školy tuto formu podpory ze strany orgánů státní správy nevítají a naopak by jim vyhovovali jiné prostředky pomoci – např. příklady dobré praxe.

Na základě průzkumu tedy můžeme jednoznačně uzavřít, že dle vedoucích pracovníků vybraných základních škol je vhodnou právní formou pro zavedení vrstevnické mediace forma školního klubu (zájmového kroužku).

Taktéž můžeme na základě tohoto šetření konstatovat, že se neověřil náš závěr o možnosti vypracování metodického pokynu či doporučení ze strany MŠMT – tuto možnost vedoucí pedagogičtí pracovníci příliš nepreferovali a zvolili možnosti jiné, jak je uvedeno výše.

Poslední skutečností, kterou můžeme na podkladu průzkumu vyslovit, je domněnka, že studenti budou vrstevnickou mediaci využívat a vrstevnická mediace bude užitečná. Tento závěr nemůžeme vyslovit na podkladu výzkumu provedeného přímo mezi studenty, ale pouze na základě názoru založeného na zkušenostech vedoucích pedagogických pracovníků. Pro lepší ověření tohoto závěru by tak pravděpodobně bylo vhodné další šetření, provedené přímo mezi studenty základních škol.

Závěr

V naší práci jsme se zabývali právními možnostmi zavedení vrstevnické mediace na druhý stupeň základních škol v České republice, přičemž jsme se zabývali pouze školami, které nejsou nijak speciálně zaměřeny. Tímto tématem jsme se zabývali nejdříve z teoretického pohledu – na počátku práce jsme rozebrali samotný pojem vrstevnické mediace a popsali jsme proces vrstevnické mediace, v závěru první kapitoly jsme nastínili vývoj vrstevnické mediace. Další částí práce byl pohled za hranice České republiky, zabývali jsme se nejdříve vrstevnickou mediací, pokud jde o její úpravu na poli Evropské unie a poté jsme přešli k úpravě vrstevnické mediace ve Španělsku. Fungováním vrstevnické mediace ve Španělsku jsme popsali jak z pohledu právního, tak z pohledu faktického fungování v praxi. Ve třetí části práce jsme se zabývali právní úpravou v České republice. Nejdříve bylo nutné zabývat se právním rámcem, který se k tomuto institutu vztahuje. Jen na základě analýzy relevantních právních předpisů jsme totiž mohli navrhnout možné alternativy, jak vrstevnickou mediaci na základní školy zavést. Z původně nalezených tří právních možností, jsme vybrali pouze jedinou, která je dle našeho názoru nejvhodnější. Touto možností je dle našeho názoru forma zájmového kroužku pro školení vrstevnických mediátorů a forma školního klubu pro mediační jednání. Taktéž jsme došli k názoru, že není nutné se zcela inspirovat ve Španělsku, pokud jde o zavedení zákonné povinnosti pro zavedení vrstevnické mediace do škol. Jedinou věcí, kterou bychom se ve Španělsku mohli dle našeho názoru inspirovat je zpracování metodiky, která by školám pomohla při zavádění vrstevnické mediace. Všechny tyto závěry jsme následně ověřovali v orientačním průzkumu. Tento průzkum byl proveden na pěti základních školách v Moravskoslezském a Ústeckém kraji a to i přes to, že původně bylo oslovených škol pro průzkum 16, přičemž 15 z nich (prostřednictvím svých zástupců) přislíbilo vyplnění dotazníku. Dotazník byl zaslán vedoucím pracovníkům těchto základních škol.

Na základě teoretické části práce a taktéž na základě výsledků průzkumu můžeme konstatovat, že vedoucím pracovníkům škol, stejně jako nám, se zdá být vrstevnická mediace příhodná a dle názoru vedoucích pedagogických pracovníků by ji také studenti využívali. Dle názoru vedoucích pedagogických pracovníků, který je shodný s názorem naším, je nejpríhodnější právní formou pro zavedení vrstevnické mediace školní klub (zájmový kroužek). V čem se náš názor s názorem pedagogických pracovníků rozchází, je otázka tvorby metodiky pro podporu zavedení vrstevnické mediace. Tato metodika se pedagogickým pracovníkům nezdá jako vhodná pomoc při zavedení vrstevnické mediace.

Při tvorbě této práce jsme pracovali zejména s právními předpisy (českými i zahraničními), taktéž jsme využívali českou i zahraniční odbornou literaturu a zdrojem informací nám byly i odborné články. V neposlední řadě byl významným zdrojem informací i provedený dotazníkový průzkum.

Pokud jde o další cesty, kterými by se mohly zabývat odborné práce na toto téma, nabízí se již zmíněné šetření důvodů, proč dochází k rozporným názorům na přínos vrstevnické mediace pro praxi, ale na druhou stranu jsou pedagogičtí pracovníci neochotni vrstevnickou mediaci zavést, pokud jim tato povinnost nebude uložena zákonem. Další šetření by také mohlo směřovat přímo mezi žáky základních škol, tak aby byl dostatečně zjištěn i jejich zájem o vrstevnickou mediaci a mohly být zjištěny i možnosti jak je v tomto zájmu případně podpořit.

Závěrem tedy můžeme konstatovat, že jsme našli právní možnosti pro zavedení vrstevnické mediace. Z našeho pohledu a z pohledu vedoucích pedagogických pracovníků je touto nejlepší možností forma školního klubu (pro školení mediátorů forma zájmového kroužku). Zavést vrstevnickou mediaci nám umožňuje již aktuálně platná právní úprava, která by nevyžadovala jakoukoliv změnu.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

- BIELESZOVÁ, Dušana. *Školská mediácia riešenie konfliktov a sporov zmierovaním*. 1. vydání Bratislava: IURA EDITION, 2012, 90 s.
- COHEN, Richard. *Students Resolving Conflicts: Peer Mediation in Schools*, 2. vydání, Culver City: Good Year Books, 2005, 263 s.
- HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a. s., 2011, 272 s.
- HOLÁ, Lenka. *Mediace způsob řešení mezilidských konfliktů*. 1. vydání Praha: Grada Publishing, 2003, 192 s.
- HOLÁ, Lenka a kol. *Mediace a možnosti využití v praxi*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a. s., 2013, 512 s.
- HOLÁ, Lenka, MALACKA, Michal a kolektiv. *Mediace a reflexe jejích aktuálních trendů*. 1. vydání Praha: Leges, 2014, 416 s.
- LIEBMANN, Marian, BECKETT, Gavin R, CURTIS, May a kol. *Community and Neighbourhood Mediation*. 1. vydání Londýn: Cavendish Publishing Limited, 1998, 336 s.
- LIEBMANN, Marian. *Mediation in Context*. 1. vydání Londýn: Jessica Kingsley Publishers, 2000, 256 s.
- PLAMÍNEK, Jiří. *Mediace nejúčinnější lék na konflikty*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a. s., 2013, 168 s.
- PORUBCOVÁ, Jana. *Úvod do štúdia mediácie*. 1. vydání Brno: Tribun EU, 2015.
- STEFFEK, Felix. HOPT, Kalus J. *Mediation: principles and regulation in comparative perspective*. 1. vydání Oxford: Oxford University Press, 2013, 1347 s.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie dětství, dospělost, stáří*. 1. vydání. Praha: Portál, 2000, 522 s.

Odborné články

- BIELESZOVÁ, Dušana. *Úloha rovesníckych mediátorov - informovanie učiteľov ZŠ A. Dubčeka v Bratislave*. 5. 9. 2016 [citováno 6. 9. 2016]. Dostupné z <<http://www.skolska-mediacia.sk/news/o-pomoci-rovesnickych-mediatorov-pri->

rieseni-konfliktov-informovanie-ucitelov-zs-a-dubceka-v-bratislave/>

- COHEN, Richard. *The State of Peer Mediation 2011 Survey* [online]. schoolmediation.com, červen 2011, [citováno 29. 8. 2016]. Dostupné z <http://www.schoolmediation.com/newsletters/2011/06_11.html>
- GIL, Laura, Puyol, GALACHO, Rocío, Martín. Entrevista a Juan Carlos Torrego Seijo, La mediación escolar desde el modelo integrado de mediación y tratamiento de los conflictos. *Revista de mediación*. 2010, roč. 3, č. 6, s. 44–49
- JANOUSEK, Artur. JANOUS, Václav. Hrdinová, Radka. Hate Free učí školy, jak zvládnout žáky. *MF Dnes*, 4. 2. 2017, titulní strana
- JOHNSON, David W., JOHNSON, Roger T., DUDLEY, Bruce. Effects of Peer Mediation Training on Elementary School Students. *Mediation Quarterly*. 1992, roč. 10, č. 1, s. 89–99
- KITLIŇSKÁ, Jana. PEER MEDIACE Generace mladých a řízení konfliktů. *Media4u Magazine*, 2013, roč. 10, č. 3, s. 33–38
- PADILLA-WALKER, Laura, BEAN, Roy, A Negative and positive peer influence: Relations to positive and negative behaviors for African American, European American, and Hispanic adolescents. *Journal of Adolescents*. 2009, roč. 32, č. 2, s. 323–337.
- PEURAČA, Branka, VEJMEKKA, Lucija. Non-violent Conflict Resolution in Peer Interactions: Croatian Experience of Peer Mediation in Schools. *Revista de Asistentia Sociala*. 2015, roč. XIV, č. 4, s. 131–132.
- ŠTEFFLOVÁ, Jaroslava. Čím se řídí školní družiny a kluby. *Učitelské noviny*, 2005, roč. 4, č. 7, s. 6–7.
- TOLSON, Eleanor Reardon, McDONALD, Shirley, MORIARTY, Anthony, R. Peer Mediation among High School Students: A Test of Effectiveness. *Social work in education*. 1992, roč. 14, č. 2, s. 86–93.
- VALERO, Rosa, Pulido, SEOANE, Gema, Martín, MOLINA, Beatriz, Lucas. La mediación como herramienta educativa para estimular el razonamiento y la comprensión social: ¿Qué se puede aprender de los propios errores?. *Revista de mediación*. 2010, roč. 3, č. 6, s. 10–21.

Právní předpisy

- Zákon č. 206/1889, Código Civil, ve znění pozdějších předpisů

- Zákon č. 311/1978, Constitución Española, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 111/1998Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 109/2002Sb., o výkonu ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 561/2004Sb., o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 1/2004, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 563/2004Sb., o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 74/2005Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 10/2005, de Fundaciones de la Comunidad Autónoma de Andalucía, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 137/2006Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 2/2006, de Educación, ve znění pozdějších předpisů.
- Nařízení č. 279/2006, sobre derechos y deberes del alumnado y regulación de la convivencia en los centros educativos no universitarios de Cataluña, ve znění pozdějších předpisů.
- Nařízení č. 19/2007, por el que se adoptan medidas para la promoción de la Cultura de Paz y la Mejora de la Convivencia en los centros educativos sostenidos con fondos públicos, ve znění pozdějších předpisů.
- Nařízení č. 50/2007, por el que se establecen los derechos y deberes del alumnado y normas de convivencia en los centros docentes sostenidos con fondos públicos de la comunidad autónoma de Extremadura, ve znění pozdějších předpisů.
- Nařízení č. 51/2007, por el que se regulan los derechos y deberes de los alumnos y la participación y los compromisos de las familias en el proceso educativo, y se establecen las normas de convivencia y disciplina en los centros educativos de Castilla y León, ve znění pozdějších předpisů.
- Nařízení č. 249/2007, por el que se regulan los derechos y deberes del alumnado y normas de convivencia en los centros docentes no universitarios sostenidos con fondos públicos del Principado de Asturias, ve znění pozdějších předpisů
- Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 779/2007/ES ze dne 20. června 2007, kterým se na období let 2007–2013 zavádí zvláštní program pro předcházení násilí páchanému na dětech, mladých lidech a ženách a jeho potírání a pro ochranu obětí

a ohrožených skupin (program Daphne III) jako součást obecného programu Základní práva a spravedlnost. Úř. věst. L 173, 3. července 2007

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES ze dne 21. května 2008 o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. Úř. věst. L 136, 24. května 2008

Internetové stránky

- *Asociación de mediación educativa* [online]. mediacioname.org, [cit. 20. října 2016]. Dostupné z <<https://www.mediacioname.org/formacion.html>>.
- *Asociación de Mediación y Pacificación de Conflictos de Castilla-La Mancha* [online]. Mediacon.es, [cit. 20. října 2016]. Dostupné z <<http://www.mediacon.es/#>>.
- BAGINSKY, William. *Peer mediation in the UK: a Guide for Schools* [online]. creducation.org, 2004, [citováno 29. srpna 2016]. Dostupné z <<http://www.creducation.org/resources/peermediationintheuk.pdf>>.
- *Cómo poner en marcha, paso a paso, un programa de mediación escolar entre compañeros/as, Gobierno Vasco, departamento de justicia y administración pública.* [online]. eskolabakegune.euskadi.eus, [cit. 20. října 2016]. Dostupné z <http://www.eskolabakegune.euskadi.eus/c/document_library/get_file?uuid=a03764ed-f2bc-4947-9871-22db2c0e8e14&groupId=2211625>.
- *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015-2020.* [online]. msmt.cz, [cit. 21. prosince 2016]. Dostupné z <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-a-rozvoje-vzdelavaci-soustavy-3>>.
- *Dodatečná informace č. 4 a 5 k zadávacím podmínkám nadlimitní veřejné zakázky na služby „Vzdělávací a výzkumné aktivity kampaně proti rasismu a násilí z nenávisli v letech 2014-2016“, č. j.: 18094/2014-ASZ* [online]. Zakazky.vlada.cz, [cit. 25. října 2016]. Dostupné z <https://zakazky.vlada.cz/contract_display_467.html>.
- *Finish Forum for Mediation* [online]. ssf-ffm.com, [citováno 29. srpna 2016]. Dostupné z <<http://www.ssf-ffm.com/vertaissovittelu/vanhasivu/english.html>>.
- *Fundación Mediara* [online]. fundacionmediara.es, [cit. 20. října 2016]. Dostupné z <<http://www.fundacionmediara.es/index.php/la-fundacion>>.
- *Memoria de Actividades organizace Fundación Mediara,* [online]. fundacionmediara.es, 2011, [cit. 20. října 2016]. Dostupné

- z <<http://www.fundacionmediara.es/index.php/area-de-comunicacion/publicaciones>>.
- *Ocenění získané školou Hirukide Jesuitinak za mediační program* [online]. premio.fad.es, [cit. 20. října 2016]. Dostupné z <<http://premio.fad.es/phocadownload/2014/Comisionesautonomicas/PaisVasco/CategoriaA/2137-A-PaisVasco.pdf>>.
 - *Odůvodnění veřejné zakázky* [online]. zakazky.vlada.cz, [cit. 25. 10. 2016]. Dostupné z <https://zakazky.vlada.cz/document_download_1224.html>.
 - *Pacto social y político por la educación*, s. 37 [online]. firgoa.usc.es. [cit. 20. října 2016]. Dostupné z <http://firgoa.usc.es/drupal/files/Pacto_Educacion.pdf>.
 - *Písemná zpráva zadavatele č. j. 18094/2014-ASZ*, [online]. Zakazky.vlada.cz, [cit. 21. října 2016]. Dostupné z <https://zakazky.vlada.cz/document_download_1509.html>.
 - *Presentación del Programa Nacional de mediación escolar* [online]. www.me.gov.ar. [cit. 10. září 2016]. Dostupné z <<http://www.me.gov.ar/construccion/mediacion.html>>.
 - *Příloha č. 1 k Organizačnímu řádu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (č. j. MSMT-30913/2015-2)*, [online]. msmt.cz, [cit. 21. prosince 2016]. Dostupné z <http://www.msmt.cz/uploads/Organizacni_rad_a_organizacni_schema/OR_MSMT_20_10_2016_Priloha_1.pdf>.
 - *Smlouva o zajištění vzdělávacích aktivit pro žáky a pedagogické pracovníky na školách v Ústeckém a Moravskoslezském kraji s občanským sdružením AISIS* [online]. zakazky.vlada.cz, [cit. 5. února 2017]. Dostupné z <https://zakazky.vlada.cz/document_download_2831.html>.
 - *Zadávací dokumentace Úřadu vlády České republiky, č. j. 18094/2014-ASZ* [online]. zakazky.vlada.cz, [cit. 25. října 2016]. Dostupné z <https://zakazky.vlada.cz/document_download_1219.html>.

Abstrakt

Tato diplomová práce se věnuje možnostem zavedení vrstevnické mediace na druhý stupeň základních škol. Zaměřujeme se zejména na právní úpravu. V první části práce se zaměřujeme na teoretické vymezení pojmu, krátkou historii a psychosociální charakteristikou vrstevnické mediace. V další části práce se zabýváme popisem zahraniční právní úpravy vrstevnické mediace (tj. španělskou úpravou vrstevnické mediace). Ve třetí části práce analyzujeme českou právní úpravu školství a provádíme průzkum na několika základních školách.

Na základě zkušeností ze zahraničí, analýzy relevantní české právní úpravy a provedeného výzkumu můžeme říct, že zde jsou právní možnosti pro zavedení vrstevnické mediace na české základní školy. Dle našeho názoru je nejlepší možností forma školního klubu pro mediační jednání a forma zájmového kroužku pro školení peer mediátorů. Na závěr můžeme konstatovat, že zde jsou právní možnosti k zavedení vrstevnické mediace na české školy bez nutnosti změny platné právní úpravy.

Klíčová slova: vrstevnická mediace, vrstevník, právní úprava školství

Abstract

The thesis is focused on the possibilities of an implementation of the peer mediation to the primary schools in the Czech Republic. We are concentrating on the legal side of the issue. In the first part we are focused on the theoretical definition of the term, brief history and psychological characteristics of the peer mediation. In the next part, we are occupied with foreign legislation of the peer mediation (i. e. Spanish legislation of the peer mediation). In the third part we are analysing the Czech laws of the educational system and we are performing the research on the few primary schools.

Based on the experiences from foreign countries, analysis of the relevant Czech legislation and the performed research we could say that there are legal possibilities for an implementation of the peer mediation to Czech primary schools. In our opinion the best form to implement it is the form of school club for mediation proceeding and the form

of the interest groups for the training of the peer mediators. In conclusion we could state that there are legal possibilities for the implementation of the peer mediation to Czech primary schools without any changes of the valid legislation.

Key words: peer mediation, peer, law of the educational system

Seznam příloh

Příloha č. 1 Průvodní dopis k dotazníku	60
Příloha č. 2 Dotazník k diplomové práci	61
Příloha č. 3 Seznam škol pro průzkum	63
Příloha č. 4 Hate Free učí školy, jak zvládnout žáky.....	64

Příloha č. 1 Průvodní dopis k dotazníku

Vážená paní ředitelko, vážený pane řediteli,

dovoluji si Vás oslovit s žádostí o vyplnění níže přiloženého dotazníku.

Studuji poslední ročník magisterského oboru Právo na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci a dotazník si dovoluji zaslat v souvislosti s diplomovou prací, kterou píši na téma „*Vrstevníková mediace a možnosti jejího zavedení na české školy*“. S prosbou o vyplnění dotazníku se obracím na vedoucí pracovníky škol v Moravskoslezském a Ústeckém kraji zejména z toho důvodu, že zde již byla snaha zastřešená Úřadem vlády ČR o vypracování metodiky pro zavedení vrstevníkové mediace na druhý stupeň základních škol pro školy právě v těchto krajích. Vzhledem k oboru, který studuji, se tímto tématem zabývám zejména z pohledu práva a možností, které náš právní systém pro zavedení tohoto institutu poskytuje. Cílem mojí práce je tak zjistit, zda a jakou cestou konkrétně by se dala vrstevníková mediace na české školy zavést.

Vzhledem k tomu, že vrstevníkové mediaci se prozatím v České republice nevěnuje příliš mnoho pozornosti, dovoluji si na úvod přiblížit, o jaký institut se vlastně jedná. Mediace je využívána jako metoda řešení sporů nezávislou třetí osobou – mediátorem. Mediátorovou hlavní úlohou je zprostředkování komunikace mezi stranami, které jsou v nějakém konfliktu. Mediátor se tak snaží strany vést procesem, na jehož konci by strany měly dospět k dohodě o možném řešení tohoto sporu. Pokud se jedná o mediaci vrstevníkovou, tak jak se jí zabývám v diplomové práci, tato mediace se užívá ve školním prostředí (v Evropě ji již několik států na školách užívá). Specifikem vrstevníkové mediace ovšem není pouze školní prostředí, ale taktéž to, že jako mediátor zde působí jeden z žáků, který na tuto funkci má náležitou předchozí přípravu. Ve vrstevníkové mediaci se tak žáci učí řešit konflikty vzájemně mezi sebou, bez intervence dospělého. Dospělý zde působí pouze jako jakýsi dohled, který se aktivně mediace neúčastní, žáci se na něj ale mohou obrátit, v případě problému, se kterým si nebudou moct poradit sami.

Věřím, že téma by pro Vás mohlo být zajímavé a prosím proto o chvíli Vašeho času a vyplnění přiloženého dotazníku. Vaše případné odpovědi budou samozřejmě v průzkumu k diplomové práci zpracovány anonymně. V případě, že se rozhodnete průzkumu zúčastnit, prosím o zaslání vyplněného dotazníku nejpozději do zpět na e-mail lucie.dudova01@upol.cz.

Děkuji a jsem s pozdravem

Dudová Lucie, Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Příloha č. 2 Dotazník k diplomové práci

1. Je podle vás vrstevnická mediace přínosná pro řešení konfliktů mezi žáky ve škole?

Ano, podle mě je přínosná

Ne, podle mě přínosná není

Nevím

2. Myslíte si, že by žáci byli ochotní hlásit se do funkce vrstevnických mediátorů?
Prosím zdůvodněte.

Ano, byli by ochotni.....

Ne, nebyli by ochotni.....

3. Myslíte si, že by žáci využívali vrstevnickou mediaci? Prosím zdůvodněte.

Ano, využívali by ji.....

Ne, nevyužívali by ji.....

4. Bylo by podle vás vhodné zahrnout informace o vrstevnické mediaci do výuky některého z předmětů? Prosím zdůvodněte.

Ano, bylo by to vhodné.....

Ne, nebylo by to vhodné.....

Zvolil/a bych jinou formu.....

5. Jakým způsobem by podle vás bylo možné realizovat školení pro vrstevnické mediátory i samotnou vrstevnickou mediaci?

Formou školního klubu

Formou zájmového kroužku

Jiným způsobem.....

6. Jakou podporu byste uvítal/a, pokud byste se rozhodl/a vrstevnickou mediaci na vaší škole zavést?

Další informace o vrstevnické mediaci

Metodické doporučení MŠMT

Příklady dobré praxe

Stáž na školách, kde je již zavedená

Jinou.....

7. Je podle vás potřebné, aby povinnost zavedené vrstevnické mediace byla školám dána ze zákona?

Ano

Ne

8. Uvažoval/a byste o zavedení vrstevnické mediace, pokud by škole zákonná povinnost nevyplývala?

Ano, uvažoval/a bych o tom

Ne, neuvažoval/a bych o tom

Děkuji za Vaši spolupráci, získané údaje poslouží pouze pro účely uvedené diplomové práce a zůstanou anonymní.

Příloha č. 3 Seznam škol pro průzkum

Ústecký kraj

Základní škola Lenešice, okres Louny

Základní škola, Klášterec nad Ohří, Školní 519, okres Chomutov

Základní škola, Most, Vítězslava Nezvala 2614, okres Most

Základní škola T. G. Masaryka Štětí, Litoměřice

Základní škola Jaroslava Pešaty, Duchcov, J. Pešaty 1313, okres Teplice

Základní škola Velké Březno, okres Ústí nad Labem

Základní škola Dolní Podluží, okres Děčín

Základní škola Horní Beřkovice, okres Litoměřice

Moravskoslezský kraj

Základní škola Doubrava, okres Karviná

Základní škola Vojtěcha Martíňka Brušperk, okres Frýdek-Místek

Základní škola, Dobrá, okres Frýdek-Místek

Základní škola Háj ve Slezsku, okres Opava

Základní škola Ostrava-Kunčičky, Škrobálkova 51/300, okres Ostrava-město

Základní škola Krnov, Janáčkovo náměstí 17, okres Bruntál

Základní škola Nový Jičín, Komenského 68, okres Nový Jičín

Základní škola Holčovice, okres Bruntál

Hate Free učí školy, jak zvládnout žáky

KRÁSNÁ LÍPA Stalo se to na konci listopadu. Jedenáctiletý chlapec v základní škole v Krásné Lípě na Děčínsku shodil své spolužačce penál. Podle ní to byla schválnost, podle něj to byla náhoda. Začali si nadávat, uráželi se.

Banální spor, s jakým se člověk ve škole setká každou chvíli, a vyřešit ho není problém? To rozhodně ne – podobné hádky mohou narůstat a narůstat, až úplně rozloží celou třídu.

A učitelé na řešení podobných situací zpravidla nejsou ani trochu připraveni.

Ve škole v Krásné Lípě na to jdou vědecky. Do sporu mezi dětmi se vložili spolužáci speciálně vyškolení pro roli takzvaného peer mediátora. A s nimi učitelé, kteří prošli intenzivním výcvikem v komunikaci a mediačních technikách.

Rozhádané děti spolu zase mluví a ředitelka školy Ivana Preyová je přesvědčena, že bez školení by to takto nezvládly.

Mnoho učitelů si totiž v situacích, kdy musí řešit konflikt, nevěří. Ať už jde o hádku mezi dětmi, nebo třeba o vypjatý rozhovor s nespokojeným rodičem.

Zato si řada pedagogů stěžuje, že je pro ně stále těžší udržet kázeň ve třídě, a vinu za to dávají i rodičům.

„Rodiče čím dál častěji reagují nepřiměřeně,“ říká ředitelka Ivana Preyová.

Zároveň si stěžuje, že na pedagogické fakultě ji na to nepřipravili. Stejnou zkušenost mají i ostatní ředitelé škol, které jsou zapojeny do výcviku. Přitom všichni museli na pedagogických fakultách skládat zkoušky a zápočty z psychologie a pedagogiky.

A tak se díra v přípravě učitelů látá například právě z peněz vyčleněných ze státního rozpočtu na kampaň Hate Free.

Výcvik učitelů za miliony

Projektu se v rámci kampaně Agentury pro sociální začleňování zúčastnilo deset škol ze Šluknovského výběžku a Moravskoslezského kraje, za výcvik žáků a učitelů a následné konzultace zaplatí zhruba 2,5 milionu korun.

V rámci pilotního projektu na deseti základních školách tak vzniká „manuál“, který popíše, jak je možné techniky mediace zavést do škol a co jim to může přinést.

„Když mediaci zavedeme do škol, ubude i konfliktů a v důsledku toho xenofobie,“ říká Milan Kotík z neziskové organizace Aisis, která výcvik učitelů zajišťuje. (vj, art, rh)

☞ Čtěte na str. 4

MF DNES XXVIII/30
Předplatné 225 555 566
www.mfdnes.cz

¹⁰⁸ JANOUŠEK, Artur. JANOUŠ, Václav. Hrdinová, Radka. Hate Free učí školy, jak zvládnout žáky. *MF Dnes*, 4. 2. 2017, titulní strana